

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Історичні особливості розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України	2	
2	Зовнішньоекономічні зв'язки України: поняття, види, фактори, показники. Теорії зовнішньоекономічної діяльності	4	
3	Зовнішня торгівля товарами як основний вид зовнішньоекономічних зв'язків України	4	2
4	Зовнішня торгівля послугами як основний вид зовнішньоекономічних зв'язків України	4	
5	Інвестиційна діяльність як вид зовнішньоекономічних зв'язків України	4	2
6	Прикордонне і транскордонне співробітництво як види зовнішньоекономічних зв'язків України	4	2
7	Інші види зовнішньоекономічних зв'язків України	2	
	Разом	24	6

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

РОЗДІЛ І

Практичне заняття 1

ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Мета: простежити еволюцію зовнішньоекономічних зв'язків України, виділивши основні етапи їх розвитку; дати стислу характеристику етапів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України, виділивши їх головні особливості.

Питання для самостійної підготовки

1. Основи періодизації зовнішньоекономічних зв'язків України.
2. Етапи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України:
  - 2.1) міжнародне співробітництво народів, які населяли територію сучасної України, в античну епоху;
  - 2.2) формування та інтенсивний розвиток зовнішньоекономічних зв'язків Київської Русі;
  - 2.3) колоніальний період розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України;
  - 2.4) радянський період розвитку національної спеціалізації та міжнародної торгівлі (1917–1987 рр.);
  - 2.5) перехідний від радянського період (1987–1991 рр.);
  - 2.6) розвиток зовнішньоекономічних зв'язків в перші десятиліття незалежної України (1991–2013 рр.);
  - 2.7) сучасний період (2014 р. – сучасність).

Завдання до практичного заняття

1. Підготувати доповідь і презентацію з одного з етапів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України (*на вибір студента*).

Практичні заняття 2–3

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ФАКТОРИ, ПОКАЗНИКИ

Мета: закріпити основні поняття теми;

розкрити поняття «зовнішньоекономічна політика», «зовнішньоекономічна діяльність», «зовнішньоекономічні зв'язки»;

розглянути основні види зовнішньоекономічних зв'язків;

виділити передумови і фактори, що визначають розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, та з'ясувати їх вплив на зовнішньоекономічні зв'язки України;

розглянути показники, що характеризують зовнішньоекономічну діяльність держави;

визначити основні складові зовнішньоекономічної політики та історичні типи зовнішньоторговельної політики.

Ключові поняття: зовнішньоекономічні зв'язки, міжнародний поділ праці, зовнішньоекономічна діяльність; суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності (мікроекономічного, макроекономічного та міждержавного рівнів); об'єкти зовнішньоекономічної діяльності: товари, гроші, цінні папери, результати інтелектуальної діяльності, роботи, послуги; експорт, імпорт, прямий і непрямий експорт (імпорт), реекспорт, реімпорт; передумови зовнішньоекономічної діяльності, фактори зовнішньоекономічної діяльності, міжнародна інфраструктура (виробнича, соціальна, інституційна, валютно-фінансова та кредитна, інформаційна); показники зовнішньоекономічної діяльності: абсолютні та відносні; показники обсягу зовнішньої торгівлі: обсяг експорту, обсяг імпорту, обсяг реекспорту, обсяг реімпорту, зовнішньоторговельний оборот та ін.; показники результативності зовнішньої торгівлі: сальдо зовнішньоторговельного балансу, коефіцієнт покриття експорту імпортом (індекс стану балансу), індекс концентрації експорту, коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі, коефіцієнт відкритості національної економіки, експортно-імпортна (зовнішньоторговельна) квота, рівень експорту, експортна квота, рівень імпорту (коефіцієнт імпортової залежності), імпортна квота, експортний потенціал держави (показник інтенсивності експорту), показник інтенсивності імпорту, показник інтенсивності зовнішньоторговельного обороту, питома вага імпорту в загальному обсязі споживчих товарів, коефіцієнт відносної експортної спеціалізації, платіжний баланс та ін.; показники структури зовнішньої торгівлі: товарна структура зовнішньої торгівлі (експорту, імпорту), географічна структура зовнішньої торгівлі (експорту, імпорту) та ін.; показники динаміки

зовнішньої торгівлі: темпи росту зовнішньоторговельного обороту (експорту, імпорту), темпи приросту зовнішньоторговельного обороту (експорту, імпорту) та ін.; зовнішньоекономічна політика, зовнішньоторговельна політика (експортна та імпортна), контингентування, контингент (квота), політика протекціонізму, політика вільної торгівлі (фритредерство, манчестерство), політика автаркії (економічної ізоляції), зовнішньоінвестиційна політика, валютна політика, митна політика.

Питання для самостійної підготовки

1. «Зовнішньоекономічна діяльність» і «зовнішньоекономічні зв'язки»: сутність і співвідношення понять.
2. Суб'єкти та об'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
3. Зовнішньоекономічні зв'язки: класифікація за різними критеріями, передумови і фактори розвитку.
4. Передумови і фактори розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.
5. Показники, що характеризують зовнішньоекономічну діяльність держави.
6. Зовнішньоекономічна політика: сутність, складові елементи, види, принципи та основні напрями реалізації. Зовнішньоторговельна політика та її історичні типи.

Завдання до практичних занять

1. Поняття «зовнішньоекономічні зв'язки» зустрічається у авторів різних галузей науки, і цей термін трактується по-різному. Знайдіть різні визначення поняття «зовнішньоекономічні зв'язки» (не менше 3–4) і випишіть їх, заповнивши табл. 1 за прикладом.

Таблиця 1

Визначення поняття «зовнішньоекономічні зв'язки» (ЗЕЗ)

Автор (джерело)	Визначення
Розміщення продуктивних сил : посібник / Л. Л. Тарангул, І. О. Горленко, Г. І. Євтушенко. – К., 2000. – 264 с.	ЗЕЗ – це взаємообмін з іншими країнами світу продуктами матеріального виробництва, енергією, інформацією, послугами на основі міжнародного поділу праці; співробітництво політичних органів, спрямоване на ефективне розв'язання глобальних проблем людства; здійснення культурних, освітніх та інших громадських та особистих контактів.

2. За якими критеріями можна класифікувати зовнішньоекономічні зв'язки? Побудуйте схеми класифікації зовнішньоекономічних зв'язків за різними

критеріями – змістом, напрямом товарного потоку, тривалістю, регіональною ознакою, рівнем розвитку країн–партнерів тощо. Користуючись Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>), ознайомтеся із законодавчим поділом зовнішньоекономічних зв’язків на види.

3. На зовнішньоекономічні зв’язки України впливає ціла низка факторів – особливості економіко-географічного положення, природно-ресурсний потенціал, працересурсний потенціал, екологічна ситуація, науково-технічний потенціал, особливості національного господарства та ін. Заповніть табл. 2, вказавши фактори та їх вплив на зовнішньоекономічні зв’язки України (за прикладом).

Таблиця 2

Фактори розвитку зовнішньоекономічних зв’язків України

Фактор	Вплив на зовнішньоекономічні зв’язки України
1) ЕГП:	
а) розташування в Європі (Східній та Центральній)	→ староосвоєна частина світу, де розташовані провідні розвинені країни, що є потенційними економічними партнерами; → «відплив мізків» і «відплив м’язів» (молодої трудової сили) в розвинені країни Європи; → інтеграція з Європейським Союзом; → входить у всі європейські інтеграційні організації;
б)	.....

4. Обчисліть основні показники зовнішньої торгівлі України в 2021 р. (табл. 3), користуючись такими даними:

експорт¹ (Е) = 2199691,2 млн. грн.

імпорт¹ (І) = 2192981,6 млн. грн.

ВВП¹ = 5450849 млн. грн.

середньорічна чисельність населення (Н_с)¹ = 41,378 млн. осіб.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Таблиця 3

Показники рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі України в 2021 р.

Показник	Формула	Розрахунки
----------	---------	------------

Сальдо зовнішньоторговельного балансу		
Зовнішньоторговельний оборот		
Рівень експорту		
Рівень імпорту (коефіцієнт імпортої залежності)		
Коефіцієнт покриття імпорту експортом (індекс стану балансу)		
Коефіцієнт відкритості національної економіки		
Експортно-імпортна (зовнішньоторговельна) квота		
Експортна квота		
Імпортна квота		
Коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі		
Експортний потенціал держави (показник інтенсивності експорту)		
Показник інтенсивності імпорту		
Показник інтенсивності зовнішньоторговельного обороту		

Зробіть висновок про рівень розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі України в 2021 р.

5. Користуючись даними про зовнішню торгівлю товарами і послугами України, побудуйте секторну діаграму зовнішньоторговельного обороту нашої держави в 2021 р. (синім кольором покажіть експорт, білим – імпорт, штрихуванням виділіть в експорті й імпорті торгівлю послугами, відсутністю штрихування – торгівлю товарами). Письмово порівняйте отриману діаграму з рис. 1, де показано структуру зовнішньоторговельного обороту України в 2000 р. Як змінилася структура зовнішньоторговельного обороту України за 21 рік? Як Ви вважаєте, це позитивна чи негативна динаміка? Про які зміни в економіці України це свідчить?

експорт товарів¹ = 68072,3 млн. дол. США

імпорт товарів¹ = 72843,1 млн. дол. США

експорт послуг¹ = 12785,6 млн. дол. США

імпорт послуг¹ = 7976,5 млн. дол. США

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

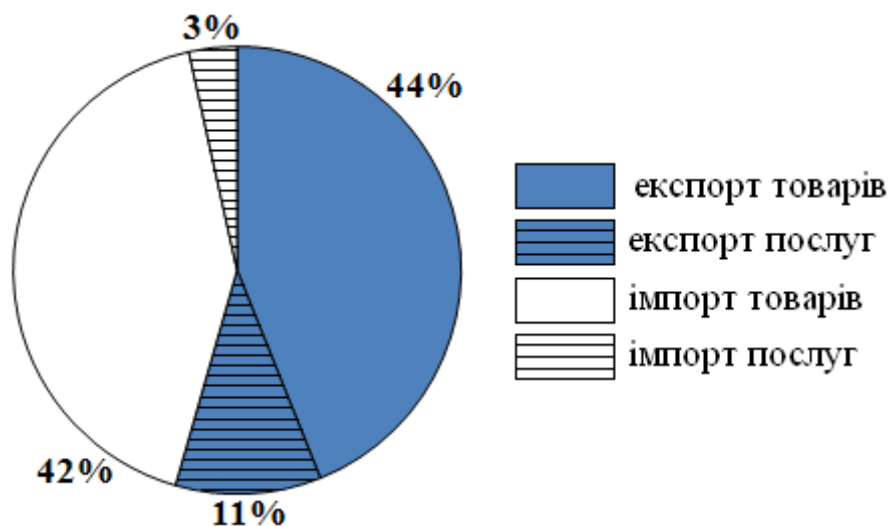

Рис. 1. Структура зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг України в 2000 р.

Письмово проаналізуйте діаграми, зазначивши питому вагу експорту (товарами і послугами) та імпорту (товарами і послугами) у зовнішньоторговельному обороті України в ці роки. Як змінилася структура зовнішньоторговельного обороту України за останні 21 рік? Як Ви вважаєте, це позитивна чи негативна динаміка? Про які зміни в економіці України це свідчить?

6. Користуючись даними табл. 4, розрахуйте коефіцієнт збалансованості зовнішньоторговельної діяльності регіонів України.

Таблиця 4

**Коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі
за регіонами України, 2021 р.**

Регіони України	Експорт товарів і послуг, млн. дол. США	Імпорт товарів і послуг, млн. дол. США	Коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі
Україна¹	80857,9	80819,6	
<i>області</i>			
Вінницька	1514,0	726,8	
Волинська	919,6	1853,4	
Дніпропетровська	12414,4	6168,6	
Донецька	7125,3	1991,6	
Житомирська	885,4	703,3	
Закарпатська	2031,4	1729,6	
Запорізька	4925,0	2073,3	
Івано-Франківська	1234,7	1022,5	
Київська	2890,9	5838,0	

Кіровоградська	1049,7	304,6	
Луганська	202,1	304,1	
Львівська	3794,2	4870,4	
Миколаївська	4014,3	1225,1	
Одеська	2644,1	2846,7	
Полтавська	3233,3	1978,3	
Рівненська	786,9	638,0	
Сумська	1094,3	887,7	
Тернопільська	789,1	546,0	
Харківська	2340,2	2489,1	
Херсонська	448,1	295,5	
Хмельницька	947,3	650,5	
Черкаська	935,9	1083,1	
Чернівецька	257,5	201,4	
Чернігівська	1233,8	519,2	
<i>міста</i>			
м. Київ	20575,6	35141,4	

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Користуючись табл. 5, згрупуйте адміністративно-територіальні одиниці України за коефіцієнтом збалансованості зовнішньої торгівлі та нанесіть виділені групи регіонів на картосхему, позначивши їх різним фоном. Оберіть будь-яку з виділених Вами груп регіонів України та письмово поясніть, чому тут склався саме такий рівень збалансованості зовнішньої торгівлі.

Таблиця 5

Економічна інтерпретація зовнішньої торгівлі

Значення коефіцієнта збалансованості зовнішньої торгівлі	Характеристика регіону
–1	регіон абсолютної незбалансованості імпорту
1	регіон абсолютної незбалансованості експорту
від –1 до –0,5	регіон значної незбалансованості імпорту
від –0,5 до 0	регіон порівняної збалансованості імпорту
0	регіон абсолютної збалансованості експорту й імпорту
від 0 до 0,5	регіон порівняної збалансованості експорту
від 0,5 до 1	регіон значної незбалансованості експорту

7. Уважно вивчіть, які фактори можуть обумовлювати спеціалізацію тих чи інших країн і письмово дайте відповідь на такі запитання:

- А) Чому експорт багатьох країн, що розвиваються, представлений трудомісткими товарами, а імпорт – капітало- і наукомісткими товарами? Так, зокрема, чому в останні роки, незважаючи на значний приріст експорту інформаційних послуг, основну частину експортних товарів Індії, як і раніше, становить продукція аграрного сектору?
- Б) Завдяки чому Японія, яка практично не має дешевих природних ресурсів і в якій досить високі вартість землі та заробітна плата робітників, є провідним світовим експортером новітніх наукомістких видів продукції?
- В) Завдяки чому Голландія, більша частина території якої розташована нижче рівня моря і має не надто сприятливий клімат, експортує квіти на суму більше 1 млрд. дол. на рік і є одним з найбільших експортерів цієї продукції в світі?

РОЗДІЛ II

Практичні заняття 4–5

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Мета: схарактеризувати основні етапи розвитку міжнародної торгівлі;
розглянути глобалізацію та інтернаціоналізацію як визначальні
риси сучасної міжнародної торгівлі;
ознайомити студентів зі структурою та динамікою зовнішньої
торгівлі товарами як основного виду зовнішньоекономічних
зв'язків України, чинниками формування та їх значенням в
економіці держави;
закріпити навички аналізу статистичних матеріалів.

Ключові поняття: зовнішня торгівля, міжнародна торгівля; види
міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів: традиційна (проста)
торгівля, торгівля кооперованою та спеціалізованою продукцією, зустрічна
(компенсаційна) торгівля (бартер, зустрічна закупівля, компенсаційні угоди,
кліринг, угода «світч», угода «офсет»), біржова торгівля, міжнародний аукціон,
міжнародні торги (тендери), міжнародний ярмарок, міжнародна виставка,
консигнаційна торгівля; товарні біржі (спеціалізовані, універсальні); види
міжнародних аукціонів: публічні (гласні), негласні, голландські, спеціалізовані,
універсальні, примусові; види міжнародної торгівлі за специфікою
регулювання: звичайна торгівля і звичайний торговельний режим, торгівля за
режимом найбільшого сприяння, дискримінаційна торгівля, преференційна
торгівля.

Питання для самостійної підготовки

1. Етапи розвитку міжнародної торгівлі:
  - 1.1) I – початковий (з XVIII до першої половини XIX ст.);
  - 1.2) II – довоєнний (друга половина XIX ст. – початок Першої світової війни (1914 р.));
  - 1.3) III – міжвоєнний (період між двома світовими війнами (1914–1939 рр.));
  - 1.4) IV – повоєнний (50–60-ті роки XX ст.);
  - 1.5) V – сучасний (з початку 70-х років XX ст.):
    - конкуренції двох світових систем господарства – капіталістичної та соціалістичної (до початку 1990-х років);
    - глобалізації світової економіки (з початку 90-х років XX ст.).

2. Глобалізація та інтернаціоналізація як визначальні риси сучасної міжнародної торгівлі.
3. «Зовнішня торгівля» і «міжнародна торгівля»: визначення і співвідношення понять. Зовнішня торгівля як основний вид зовнішньоекономічних зв'язків України.
4. Класифікація міжнародної торгівлі за різними критеріями – специфікою об'єкту, специфікою взаємодії суб'єктів, специфікою регулювання тощо.
5. Зовнішня торгівля товарами України:
  - 5.1) сучасне сальдо зовнішньої торгівлі товарами України, його динаміка за останнє десятиліття, аналіз та причини змін;
  - 5.2) сучасна товарна структура експорту й імпорту торгівлі товарами України, її динаміка за останнє десятиліття, аналіз та причини змін;
  - 5.3) сучасна географічна структура експорту й імпорту торгівлі товарами України, її динаміка за останнє десятиліття, аналіз та причини змін;
  - 5.4) торгівля товарами за регіонами України.
6. Зовнішня торгівля товарами України з різними регіонами і країнами світу в 2021 р.

Завдання до практичних занять

1. Користуючись статистичними даними про зовнішню торгівлю товарами України протягом 2000–2021 рр. (табл. 6), розрахуйте сальдо зовнішньої торгівлі товарами за цей період.

Таблиця 6

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України протягом 2000–2021 рр.

(за даними Держслужби статистики України)

Роки	Експорт товарів, млн. дол. США	Імпорт товарів, млн. дол. США	Сальдо зовнішньої торгівлі товарами, млн. дол. США
2000	14572,5	13956,0	
2001	16264,7	15775,1	
2002	17957,1	16976,8	
2003	23066,8	23020,1	
2004	32666,1	28996,8	
2005	34228,4	36136,3	
2006	38368,0	45038,6	
2007	49296,1	60618,0	
2008	66967,3	85535,3	
2009	39695,7	45433,1	
2010	51405,2	60742,2	
2011	68394,2	82608,2	
2012	68830,4	84717,6	

2013	63320,7	76986,8	
2014 ¹	53901,7	54428,7	
2015 ¹	38127,1	37516,4	
2016 ¹	36361,7	39249,8	
2017 ¹	43264,7	49607,2	
2018 ¹	47335,0	57187,6	
2019 ¹	50054,6	60800,2	
2020 ¹	49191,8	54336,1	
2021 ¹	68072,3	72843,1	

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Побудуйте графіки динаміки експорту, імпорту та сальдо торгівлі товарами України протягом досліджуваного періоду. Письмово проаналізуйте динаміку сальдо зовнішньої торгівлі товарами держави в ХХІ ст., зазначивши:

- а) загальні тенденції динаміки експорту, імпорту й сальдо зовнішньої торгівлі товарами;
- б) роки, коли Україна мала позитивне сальдо торгівлі товарами;
- в) роки, коли Україна мала негативне сальдо торгівлі товарами;
- г) рік, коли Україна мала найвище сальдо торгівлі товарами (*пояснити чому*);
- г) рік, коли Україна мала найнижче сальдо торгівлі товарами (*пояснити чому*);
- д) вплив на зовнішню торгівлю товарами України того факту, що Автономна Республіка Крим, м. Севастополь та деякі частини у Донецькій та Луганській областях тимчасово окупованими територіями.

2. Обчисліть основні показники зовнішньої торгівлі товарами України в 2021 р. (табл. 7), користуючись такими даними:

експорт товарів¹ (E_T) = 1851871,3 млн. грн.

імпорт товарів¹ (I_T) = 1981340,9 млн. грн.

ВВП¹ = 5450849 млн. грн.

середньорічна чисельність населення (H_C)¹ = 41,378 млн. осіб.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Таблиця 7

Показники рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі товарами України в 2021 р.

Показник	Розрахунки
Сальдо зовнішньоторговельного балансу	
Зовнішньоторговельний оборот	
Рівень експорту	
Рівень імпорту (коефіцієнт імпортової залежності)	
Коефіцієнт покриття імпорту експортом (індекс стану балансу)	
Коефіцієнт відкритості національної економіки	
Експортно-імпортна (зовнішньоторговельна) квота	
Експортна квота	
Імпортна квота	
Коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі товарами	
Експортний потенціал держави (показник інтенсивності експорту)	
Показник інтенсивності імпорту	
Показник інтенсивності зовнішньоторговельного обороту	

Зробіть висновок про рівень розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі України товарами в 2021 р.

3. Проаналізуйте статистичні дані про товарну структуру зовнішньої торгівлі України в 2021 р. (табл. 8). Письмово дайте відповідь на питання:

- які види товарів переважають в експорті (3–5 позицій)? Подумайте, з чим це пов'язано? Обчисліть їх питому вагу в загальній сумі експорту товарів (за кожним із виділених видів товарів);
- які види товарів переважають в імпорті (3–5 позицій)? Подумайте, з чим це пов'язано? Обчисліть їх питому вагу в загальній сумі імпорту товарів (за кожним із виділених видів товарів);
- визначте трійку товарів, сальдо торгівлі якими в 2021 р. було найвищим (прибутковим);
- визначте трійку товарів, сальдо торгівлі якими в 2021 р. було найнижчим (збитковим).

Таблиця 8

Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2021 рік¹
(за даними Держслужби статистики України)

Код і назва товарів згідно з УКТ	Експорт,	Імпорт,	Сальдо
----------------------------------	----------	---------	--------

ЗЕД	млн. дол. США	млн. дол. США	торгівлі, млн. дол. США
Усього	68072,3	72843,1	-4770,8
у тому числі			
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1345,2	1594,0	-248,8
01 живі тварини	40,9	91,3	-50,5
02 м'ясо та їстівні субпродукти	845,6	214,5	631,0
03 риба і ракоподібні	57,2	875,1	-817,9
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	378,5	384,5	-6,1
05 інші продукти тваринного походження	23,1	28,5	-5,4
II. Продукти рослинного походження	15538,0	2130,5	13407,5
06 живі дерева та інші рослини	8,1	73,8	-65,6
07 овочі	196,6	250,4	-53,8
08 їстівні плоди та горіхи	368,2	835,7	-467,5
09 кава, чай	15,9	266,7	-250,8
10 зернові культури	12343,8	166,1	12177,7
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	148,3	59,1	89,2
12 насіння і плоди олійних рослин	2435,2	449,3	1985,8
13 шелак природний	3,6	27,9	-24,3
14 рослинні матеріали для виготовлення	18,3	1,5	16,8
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	7037,2	444,0	6593,2
IV. Готові харчові продукти	3788,5	3578,4	210,1
16 продукти з м'яса, риби	28,9	182,3	-153,4
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	246,5	171,6	75,0
18 какао та продукти з нього	224,0	442,0	-218,0
19 готові продукти із зерна	414,6	291,0	123,6
20 продукти переробки овочів	200,6	261,8	-61,2
21 різні харчові продукти	177,3	561,3	-384,0
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	310,4	719,2	-408,8
23 залишки і відходи харчової промисловості	1733,1	346,7	1386,4
24 тютюн і промислові замінники тютюну	453,0	602,5	-149,5
V. Мінеральні продукти	8414,4	14968,8	-6554,4
25 сіль; сірка; землі та каміння	510,5	269,2	241,3
26 руди, шлак і зола	7119,6	369,3	6750,3
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	784,3	14330,3	-13546,0
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2815,6	9743,0	-6927,3
28 продукти неорганічної хімії	979,7	425,6	554,2

29 органічні хімічні сполуки	319,9	801,1	-481,2
30 фармацевтична продукція	315,4	3056,6	-2741,2
31 добрива	622,5	1664,1	-1041,6
32 екстракти дубильні	138,3	494,4	-356,1
33 ефірні олії	126,2	863,2	-737,0
34 мило, поверхнево-активні органічні речовини	43,6	509,1	-465,5
35 білкові речовини	72,7	140,1	-67,4
36 порошок і вибухові речовини	7,0	22,8	-15,8
37 фотографічні або кінематографічні товари	0,3	33,8	-33,5
38 різноманітна хімічна продукція	189,9	1732,2	-1542,3
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	1104,2	4816,7	-3712,6
39 пластмаси, полімерні матеріали	980,5	3596,2	-2615,7
40 каучук, гума	123,6	1220,5	-1096,9
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	165,5	300,2	-134,7
41 шкури	83,8	150,4	-66,5
42 вироби із шкіри	53,4	146,3	-92,9
43 натуральне та штучне хутро	28,3	3,6	24,7
IX. Деревина і вироби з деревини	2005,8	442,1	1563,7
44 деревина і вироби з деревини	2000,5	430,7	1569,8
45 корок та вироби з нього	2,4	8,8	-6,4
46 вироби із соломи	2,9	2,6	0,3
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	534,0	1112,4	-578,4
47 маса з деревини	3,7	145,3	-141,6
48 папір та картон	467,2	929,4	-462,3
49 друкована продукція	63,1	37,7	25,5
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	865,0	2661,5	-1796,5
50 шовк	0,0	0,9	-0,9
51 вовна	4,2	31,0	-26,8
52 бавовна	2,8	147,9	-145,2
53 інші текстильні волокна	0,3	17,6	-17,3
54 нитки синтетичні або штучні	10,7	237,3	-226,6
55 синтетичні або штучні штапельні волокна	22,7	202,9	-180,2
56 вата	104,8	186,8	-82,1
57 килими	28,1	48,9	-20,7
58 спеціальні тканини	4,9	78,6	-73,7
59 текстильні матеріали	11,3	193,6	-182,4
60 трикотажні полотна	8,4	296,2	-287,8
61 одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	135,3	461,9	-326,6
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	332,4	401,5	-69,1
63 інші готові текстильні вироби	199,1	356,3	-157,2
XII. Взуття, головні убори, парасольки	189,9	576,3	-386,5

64 взуття	173,1	534,9	-361,8
65 головні убори	9,0	23,3	-14,3
66 парасольки	7,1	9,1	-2,0
67 оброблені пір'я та пух	0,7	9,0	-8,3
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	568,4	944,3	-375,9
68 вироби з каменю, гіпсу, цементу	127,7	260,8	-133,1
69 керамічні вироби	191,8	257,2	-65,4
70 скло та вироби із скла	248,9	426,4	-177,4
XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	128,5	219,2	-90,6
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	15991,0	4372,5	11618,5
72 чорні метали	13950,1	1550,0	12400,1
73 вироби з чорних металів	1293,0	1126,2	166,8
74 мідь і вироби з неї	206,4	183,2	23,2
75 нікель і вироби з нього	4,9	119,2	-114,3
76 алюміній і вироби з нього	169,1	511,2	-342,2
78 свинець і вироби з нього	38,2	8,5	29,7
79 цинк і вироби з нього	0,6	93,6	-93,1
80 олово і вироби з нього	0,3	5,0	-4,6
81 інші недорогоцінні метали	75,9	82,3	-6,4
82 інструменти, ножові вироби	40,5	294,6	-254,1
83 інші вироби з недорогоцінних металів	212,1	398,7	-186,6
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	5260,2	14206,0	-8945,8
84 реактори ядерні, котли, машини	2120,9	8000,0	-5879,2
85 електричні машини	3139,3	6206,0	-3066,7
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	676,4	7572,4	-6895,9
86 залізничні локомотиви	288,1	122,5	165,6
87 засоби наземного транспорту, крім залізничного	166,6	7069,6	-6903,0
88 літальні апарати	66,2	355,1	-288,9
89 судна	155,6	25,2	130,4
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	171,0	1519,8	-1348,8
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	168,6	1484,1	-1315,5
91 годинники	2,0	19,4	-17,4
92 музичні інструменти	0,4	16,3	-15,9
XX. Різні промислові товари	1250,0	1343,3	-93,3
94 меблі	1046,8	583,2	463,7
95 іграшки	111,4	403,3	-291,9
96 різні готові вироби	91,8	356,9	-265,1
XXI. 97 Твори мистецтва	2,7	6,6	-3,9
Товари, придбані в портах	1,7	126,2	-124,5

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

4. В табл. 9 представлені провідні товари у зовнішній торгівлі України в 2013, 2007, 2001 рр. (вказані товари, питома вага яких в загальному обсязі експорту чи імпорту складає понад 3,5 %). Порівняйте їх (за варіантами). Зробіть висновки, вказавши які зміни відбулися в товарній структурі зовнішньої торгівлі України в порівнювальні роки, і які причини ці зміни обумовили.

Варіанти:

- 1) провідні товари у зовнішній торгівлі України в 2021 і 2013 рр.;
- 2) провідні товари у зовнішній торгівлі України в 2021 і 2007 рр.;
- 3) провідні товари у зовнішній торгівлі України в 2021 і 2001 рр.

Таблиця 9

Провідні товари у зовнішній торгівлі України в 2001–2013 рр.

(за даними Держслужби статистики України)

Рік	Експорт товарів	Імпорт товарів
2013	<p>1) Недорогоцінні метали та вироби з них – 27,8 % від всієї вартості експорту (зокрема, чорні метали – 22,6 %; вироби з чорних металів – 4,1 %);</p> <p>2) продукти рослинного походження – 14,0 % (зокрема, зернові культури – 10,1 %);</p> <p>3) мінеральні продукти – 11,8 % (зокрема, палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки – 4,5 %; руди, шлак і зола – 6,2 %);</p> <p>4) машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 11,0 % (зокрема, реактори ядерні, котли, машини – 6,1 %; електричні машини – 5,0 %);</p> <p>5) продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 6,8 %;</p> <p>6) готові харчові продукти – 5,6 %;</p> <p>7) жири та олії тваринного або рослинного походження – 5,5 %;</p> <p>8) засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби –</p>	<p>1) Мінеральні продукти – 29,1 % від всієї вартості імпорту (зокрема, палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки – 27,6 %, в т.ч. газ природний – 15,0 %);</p> <p>2) машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 16,2 % (зокрема, реактори ядерні, котли, машини – 9,0 %; електричні машини – 7,2 %);</p> <p>3) продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 11,0 % (зокрема, фармацевтична продукція – 4,0 %);</p> <p>4) засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 7,7 % (зокрема, засоби наземного транспорту, крім залізничного – 7,1 %);</p> <p>5) недорогоцінні метали та вироби з них – 6,5 %;</p> <p>6) полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 6,0 % (зокрема, пластмаси, полімерні матеріали – 4,6 %);</p>

	5,3 % (зокрема, залізничні локомотиви – 3,9 %).	7) готові харчові продукти – 4,2 %; 8) продукти рослинного походження – 3,5 %.
2007	<p>1) Недорогоцінні метали та вироби з них – 42,2 % від всієї вартості експорту (зокрема, чорні метали – 34,0 %; вироби з чорних металів – 5,9 %);</p> <p>2) механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку – 10,1 % (зокрема, котли, машини, апарати і механічні пристрої – 5,6 %; електричні машини і устаткування – 4,5 %);</p> <p>3) мінеральні продукти – 8,7 % (зокрема, енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки – 5,3 %);</p> <p>4) продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 8,2 %;</p> <p>5) транспортні засоби та шляхове обладнання – 6,7 % (зокрема, залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання – 3,7 %);</p> <p>6) готові харчові продукти – 4,2 %;</p> <p>7) продукти рослинного походження – 3,5 %;</p> <p>8) жири та олії тваринного або рослинного походження – 3,5 %.</p>	<p>1) Мінеральні продукти – 28,5 % від всієї вартості імпорту (зокрема, енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки – 26,3 %, у т. ч. газ природний – 10,8 %, нафта сира (включаючи газовий конденсат) – 7,5 %);</p> <p>2) механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку – 17,4 % (зокрема, котли, машини, апарати і механічні пристрої – 12,3 %; електричні машини і устаткування – 5,2 %);</p> <p>3) транспортні засоби та шляхове обладнання – 13,5 % (зокрема, наземні транспортні засоби, крім залізничних – 12,8 %);</p> <p>4) продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 8,8 %;</p> <p>5) недорогоцінні метали та вироби з них – 7,8 % (зокрема, чорні метали – 3,7 %);</p> <p>6) полімерні матеріали, пластмаси та каучук – 5,6 % (зокрема, полімерні матеріали, пластмаси – 4,4 %).</p>
2001	<p>1) Неблагородні метали та вироби з них – 41,3 % від всієї вартості експорту (зокрема, чорні метали – 30,6 %; вироби з чорних металів – 4,0 %);</p> <p>2) мінеральні продукти – 10,8 % (зокрема, паливо мінеральне; нафта і продукти її перегонки – 7,3 %);</p> <p>3) машини, устаткування та механізми; електротехнічне устаткування; звукозаписувальна та відтворювальна апаратура, телеапаратура – 10,5 % (зокрема,</p>	<p>1) Мінеральні продукти – 42,6 % від всієї вартості імпорту (зокрема, паливо мінеральне; нафта і продукти її перегонки – 39,6 %, у т. ч. газ природний – 20,8 %, нафта сира – 13,3 %);</p> <p>2) машини, устаткування та механізми; електротехнічне устаткування; звукозаписувальна та відтворювальна апаратура, телеапаратура – 15,1 % (зокрема, машини та устаткування – 10,5 %; електричні машини – 4,5 %);</p> <p>3) продукція хімічної та пов'язаних з нею</p>

машини та устаткування – 7,7 %); 4) продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 9,1 %; 5) продукти рослинного походження – 4,3 %; 6) текстиль та текстильні вироби – 3,8 %.	галузей промисловості – 7,1 %; 4) засоби наземного, повітряного та водного транспорту – 4,7 % (зокрема, засоби наземного транспорту, крім залізничного – 4,0 %); 5) неблагородні метали та вироби з них – 5,2 %; 6) пластмаси та каучук – 4,4 %; 7) текстиль та текстильні вироби – 4,1 %; 8) продукція харчової промисловості – 3,7 %
---	---

5. Користуючись статистичними даними табл. 10, проаналізуйте географічну структуру зовнішньої торгівлі України товарами в 2021 р., письмово відповівши на питання:

- які країни були головними партнерами України в експорті товарів у 2021 році? (*перерахувати першу десятку*);
- які країни були головними партнерами України в імпорті товарів у 2021 році? (*перерахувати першу десятку*);
- назвіть першу п'ятірку країн, з якими сальдо торгівлі товарами України в 2021 році було найвищим;
- назвіть першу п'ятірку країн, з якими сальдо торгівлі товарами України в 2021 році було найнижчим (найзбитковішим).

Таблиця 10

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами за 2021 рік¹

(за даними Держслужби статистики України)

	Експорт, млн.дол. США	Імпорт ² , млн. дол. США	Сальдо, млн. дол. США
Усього	68072,3	72843,1	-4770,8
у тому числі			
Австралія	60,9	154,4	-93,5
Австрія	915,2	860,1	55,1
Азербайджан	394,9	687,4	-292,5
Албанія	36,7	5,8	30,9
Алжир	452,7	109,1	343,5
Ангола	22,1	0,0	22,1
Аргентина	34,5	64,5	-30,0
Афганістан	3,7	0,4	3,3
Бангладеш	311,3	124,1	187,2
Барбадос	0,5	0,7	-0,2
Бахрейн	6,6	0,5	6,1
Беліз	0,1	1,0	-0,9
Бельгія	659,0	752,3	-93,3
Бенін	50,9	0,0	50,9

Білорусь	1479,6	4823,0	-3343,4
Болгарія	835,3	542,3	293,0
Болівія (Багатонаціональна держава)	9,3	0,6	8,7
Боснія і Герцеговина	25,6	11,6	14,0
Ботсвана	0,4	0,1	0,3
Бразилія	181,3	384,5	-203,2
Буркіна-Фасо	29,9	0,2	29,7
Бурунді	1,6	0,3	1,4
Венесуела (Боліварська Республіка)	5,2	1,0	4,2
В'єтнам	276,8	574,5	-297,7
Вірменія	135,2	26,0	109,1
Габон	19,6	0,0	19,5
Гаїті	45,7	0,2	45,5
Гамбія	34,9	-	34,9
Гана	171,6	128,4	43,2
Гаяна	4,7	0,1	4,5
Гватемала	54,1	69,0	-14,9
Гвінея	17,8	140,4	-122,6
Гондурас	7,1	7,7	-0,5
Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю	84,0	36,0	48,0
Гренландія	-	9,6	-9,6
Греція	212,8	495,6	-282,8
Грузія	436,1	204,9	231,1
Данія	285,8	305,3	-19,4
Демократична Республіка Конго	14,5	6,4	8,1
Держава Палестина	21,5	0,0	21,5
Джибуті	83,9	3,1	80,8
Домініканська Республіка	361,5	7,0	354,5
Еквадор	4,3	156,6	-152,4
Екваторіальна Гвінея	2,5	0,0	2,5
Еритрея	13,0	0,1	12,9
Естонія	168,6	169,8	-1,2
Ефіопія	278,5	7,3	271,2
Єгипет	1944,6	149,1	1795,4
Ємен	243,9	2,6	241,3
Замбія	0,5	0,3	0,2
Зімбабве	0,0	2,5	-2,5
Ізраїль	730,9	225,1	505,8
Індія	2494,4	961,4	1533,1
Індонезія	809,9	431,9	378,0
Ірак	694,3	0,1	694,1
Іран (Ісламська Республіка)	624,9	98,8	526,1
Ірландія	97,9	231,5	-133,6
Ісландія	1,5	128,4	-126,9
Іспанія	1677,2	975,9	701,4
Італія	3469,3	2675,5	793,8

Йорданія	207,9	8,0	200,0
Кабо-Верде	1,7	0,2	1,5
Казахстан	438,4	846,6	-408,2
Камбоджа	2,4	27,9	-25,5
Камерун	116,4	0,9	115,6
Канада	160,1	260,6	-100,4
Катар	148,0	18,7	129,3
Кенія	196,7	18,0	178,7
Киргизстан	52,4	2,3	50,2
Китай	8003,6	10981,7	-2978,2
Кіпр	47,4	38,0	9,4
Колумбія	226,5	85,9	140,6
Комори	1,0	0,0	1,0
Конго	11,2	0,2	10,9
Коста-Рика	164,6	43,8	120,8
Кот-Д'Івуар	99,3	82,8	16,5
Куба	3,1	1,7	1,4
Кувейт	42,5	2,1	40,4
Лаоська Народно-Демократична Республіка	0,3	1,0	-0,7
Латвія	288,6	210,3	78,3
Литва	576,9	1290,9	-714,0
Ліберія	9,5	0,0	9,5
Ліван	389,1	4,6	384,5
Лівія	468,0	181,5	286,5
Ліхтенштейн	0,0	1,1	-1,1
Люксембург	15,7	20,3	-4,5
Маврикій	3,4	0,7	2,6
Мавританія	59,7	3,1	56,6
Мадагаскар	12,1	2,3	9,8
Майотта	0,5	0,0	0,5
Малаві	0,2	58,2	-58,0
Малайзія	132,4	272,6	-140,1
Малі	34,6	7,0	27,6
Мальдіви	2,7	1,3	1,5
Мальта	30,2	116,0	-85,8
Марокко	482,8	124,5	358,2
Мексика	218,3	302,7	-84,4
Мозамбік	22,9	12,0	10,9
Монако	0,5	0,3	0,2
Монголія	24,3	0,3	24,0
М'янма	25,5	19,5	6,0
Намібія	0,3	0,4	-0,1
Непал	29,6	0,0	29,5
Нігер	1,7	0,0	1,7
Нігерія	188,4	8,3	180,2
Нідерланди	2262,5	1012,6	1249,9
Нікарагуа	0,2	0,3	-0,2
Німеччина	2866,4	6284,4	-3418,0
Нова Зеландія	12,1	23,4	-11,3

Норвегія	40,8	387,9	-347,0
Об'єднана Республіка Танзанія	47,2	4,1	43,1
Об'єднані Арабські Емірати	530,8	85,5	445,3
Оман	187,1	16,3	170,8
Пакистан	658,4	92,8	565,5
Панама	4,9	4,5	0,4
Парагвай	0,4	0,7	-0,2
Перу	128,0	31,4	96,5
Південна Африка	22,3	95,0	-72,6
Південний Судан	5,0	-	5,0
Північна Македонія	120,1	22,3	97,8
Польща	5227,4	4962,5	264,9
Португалія	341,2	88,8	252,4
Пуерто-Рико	5,2	4,6	0,6
Республіка Корея	299,9	694,5	-394,7
Республіка Молдова	864,2	112,5	751,8
Реюньйон	5,9	0,1	5,7
Російська Федерація	3414,1	6083,5	-2669,4
Руанда	1,0	0,8	0,2
Румунія	1543,4	796,4	747,0
Сальвадор	1,0	2,3	-1,3
Сан-Марино	1,9	2,6	-0,7
Саудівська Аравія	768,6	188,5	580,1
Сейшельські Острови	0,9	0,3	0,6
Сенегал	127,9	2,4	125,6
Сербія	215,0	195,1	19,9
Сингапур	21,6	44,7	-23,1
Сирійська Арабська Республіка	3,4	20,7	-17,3
Словаччина	999,3	923,2	76,1
Словенія	75,5	287,8	-212,3
Сомалі	25,2	3,5	21,7
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	1083,2	1115,2	-32,0
Судан	73,0	9,2	63,8
Суринам	7,7	0,4	7,3
США	1610,5	3333,3	-1722,8
Сьєрра-Леоне	6,4	0,2	6,1
Таджикистан	21,1	1,0	20,2
Таїланд	224,9	252,5	-27,6
Тайвань, Провінція Китаю	107,1	293,1	-186,0
Того	35,3	0,0	35,3
Тринідат і Тобаго	1,7	0,4	1,3
Туніс	407,4	41,5	365,9
Туреччина	4142,6	3260,3	882,4
Туркменистан	52,7	92,3	-39,6
Уганда	15,4	7,5	7,9
Угорщина	1622,1	1571,0	51,0
Узбекистан	429,3	273,4	155,9

Уругвай	3,1	2,3	0,8
Фарерські Острови	0,1	19,2	-19,2
Філіппіни	117,3	64,7	52,6
Фінляндія	110,8	306,1	-195,3
Фолклендські (Мальвінські) Острови	-	0,5	-0,5
Франція	896,5	1764,9	-868,4
Хорватія	45,7	67,4	-21,6
Центральноафриканська Республіка	1,4	0,5	0,9
Чад	2,9	0,0	2,9
Чехія	1414,6	1480,8	-66,2
Чилі	13,8	53,7	-39,9
Чорногорія	6,7	5,9	0,8
Швейцарія	177,6	2496,8	-2319,3
Швеція	107,6	724,6	-617,1
Шри-Ланка	34,9	38,5	-3,6
Ямайка	0,1	0,5	-0,4
Японія	347,2	1227,3	-880,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² З урахуванням не розподілених обсягів товарів.

6. В табл. 11 представлений перелік головних партнерів України в зовнішній торгівлі товарами в 2013, 2007, 2001 рр. Порівняйте їх (за варіантами). Зробіть висновки, вказавши, які зміни відбулися в географічній структурі зовнішньої торгівлі України товарами в порівнювальні роки, і які причини ці зміни обумовили.

Варіанти:

- 1) головні партнери у зовнішній торгівлі товарами України в 2021 і 2013 рр.;
- 2) головні партнери у зовнішній торгівлі товарами України в 2021 і 2007 рр.;
- 3) головні партнери у зовнішній торгівлі товарами України в 2021 і 2001 рр.

Таблиця 11

Головні партнери у зовнішній торгівлі товарами України в 2001–2013 рр.
(за даними Держслужби статистики України)

Рік	Експорт товарів	Імпорт товарів
2013	Російська Федерація, Туреччина, Китай, Єгипет, Польща, Італія, Казахстан, Білорусь, Індія, Німеччина	Російська Федерація, Китай, Німеччина, Польща, Білорусь, США, Італія, Туреччина, Франція, Угорщина

2007	Російська Федерація, Туреччина, Італія, Німеччина, Польща, Білорусь, Казахстан, Угорщина, Сполучені Штати Америки, Молдова	Російська Федерація, Німеччина, Туркменістан, Китай, Польща, Італія, Казахстан, Республіка Корея, Білорусь, Японія
2001	Російська Федерація, Туреччина, Італія, Німеччина, США, Китай, Польща, Угорщина, Велика Британія, Болгарія, Ірак	Російська Федерація, Туркменістан, Німеччина, Казахстан, США, Польща, Італія, Білорусь, Франція, Велика Британія

7. Розрахуйте питому вагу кожного регіону (Європи, ЄС, Азії, Африки, Америки, Австралії з Океанією, інших країн) в експорті та імпорті товарів України в 2021 р. (табл. 12).

Таблиця 12

**Географічна структура експорту–імпорту товарів
протягом 2000–2021 рр., млн. дол. США
(за даними Держслужби статистики України)**

Роки	Усього ¹	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
Експорт						
2000	14572,5	4680,2	3475,7	731,5	1217,5	7,0
2001	16264,7	5720,9	4006,6	877,0	1011,9	7,4
2002	17957,1	6515,8	5125,0	1055,2	936,9	4,1
2003	23066,8	9147,4	5503,1	1250,3	1219,2	4,8
2004	32666,1	11764,3	8178,3	1758,0	2544,2	11,7
2005	34228,4	10881,4	8576,9	2393,9	1831,2	13,7
2006	38368,0	12625,5	8446,2	2373,7	2550,9	17,9
2007	49296,1	14773,8	10881,6	2792,0	2686,3	15,7
2008	66967,3	19732,8	15887,0	3902,4	4144,0	64,0
2009	39695,7	10264,5	12131,7	2627,8	1124,2	21,6
2010	51405,2	13829,6	13715,4	3018,7	2000,0	28,4
2011	68394,2	18442,4	17737,8	3344,2	2552,3	29,8
2012	68830,4	17424,0	17681,1	5638,2	2607,7	50,9
2013	63320,7	17064,2	16813,0	5094,7	2163,6	40,1
2014 ²	53901,7	17122,1	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
2015 ²	38127,1	13248,3	12378,9	3803,3	785,6	13,6
2016 ²	36361,7	13790,1	11796,3	3865,1	735,2	18,3
2017 ²	43264,7	17901,9	12967,3	4047,7	1207,9	71,9
2018 ²	47335,0	20606,0	13754,1	4127,0	1620,0	48,6
2019 ²	50054,6	26739,5	16646,1	4971,5	1467,9	59,0
2020 ²	49191,8	23736,1	19699,0	4048,0	1548,9	67,1
2021 ²	68072,3	34213,6	24762,1	5626,8	3258,5	73,9
Імпорт						
2000	13956,0	4311,5	842,3	136,4	581,4	54,7
2001	15775,1	4981,7	982,0	198,5	740,9	51,0

2002	16976,8	5751,1	1187,4	177,3	856,7	51,5
2003	23020,1	8165,6	2011,3	248,8	1072,2	53,4
2004	28996,8	9887,2	2592,8	279,7	966,1	81,5
2005	36136,3	12666,4	4685,5	426,2	1265,5	103,9
2006	45038,6	16804,2	6143,7	413,0	1465,3	99,5
2007	60618,0	23048,9	9042,2	673,1	2255,4	128,4
2008	85535,3	30477,0	15497,7	1559,1	4190,6	431,7
2009	45433,1	16233,8	6538,6	617,6	2197,9	149,4
2010	60742,2	20004,5	10023,3	874,4	2879,4	261,4
2011	82608,2	27065,9	13279,9	940,6	3913,9	194,0
2012	84717,6	27569,6	17140,5	851,3	4446,7	195,7
2013	76986,8	28566,2	15237,3	749,8	4339,9	93,7
2014²	54428,7	22383,0	10848,3	679,9	3021,5	182,2
2015²	37516,4	16665,3	7235,8	601,7	2336,6	169,6
2016²	39249,8	18470,2	8920,5	553,9	2594,8	120,6
2017²	49607,2	22922,4	10679,4	719,0	3615,6	151,4
2018²	57187,6	25370,8	13617,3	757,9	4110,6	69,3
2019²	60800,2	38001,9	17394,5	819,2	4397,7	116,8
2020²	54336,1	32811,9	16390,0	810,3	4239,0	45,8
2021²	72843,1	44327,7	22244,6	1213,1	4833,1	178,1

¹ З урахуванням нерозподілених обсягів товарів.

² Інформація за 2010-2013 роки наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2016 роки – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, за 2017-2020 роки – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Побудуйте секторні діаграми географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами в 2021 та іншому роках (за *варіантами*) за регіонами світу (окремо з експорту та імпорту). Порівняйте їх. Зробіть висновки, вказавши, які зміни відбулися в географічній структурі зовнішньої торгівлі України товарами в порівнювальні роки, і які причини ці зміни обумовили.
Варіанти:

- 1) *географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України за регіонами світу в 2021 і 2013 рр.;*
- 2) *географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України за регіонами світу в 2021 і 2007 рр.;*
- 3) *географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України за регіонами світу в 2021 і 2001 рр.;*

8. Проаналізуйте статистичні дані про зовнішню торгівлю товарами за регіонами України (табл. 13), письмово відповівши на питання:

- а) які регіони мають найвищу питому вагу в експорті товарів України (2–3 регіони)?
- б) які регіони мають найнижчу питому вагу в експорті товарів України (2–3 регіони)?
- в) які регіони мають найвищу питому вагу в імпорті товарів України (2–3 регіони)?
- г) які регіони мають найнижчу питому вагу в імпорті товарів України (2–3 регіони)?
- г) які регіони мають найвище позитивне сальдо торгівлі товарами (2–3 регіони)?
- д) які регіони мають найнижче негативне сальдо торгівлі товарами (2–3 регіони)?

Таблиця 13

Обсяги експорту–імпорту товарів за регіонами України за 2021 рік¹

(за даними Держслужби статистики України)

Регіони України	Експорт		Імпорт		Сальдо, млн. дол. США
	млн. дол. США	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до загального обсягу	
Україна	68072,3	100,0	72843,1²	100,0	-4770,8
<i>області</i>					
Вінницька	1309,3	1,9	699,1	1,0	610,2
Волинська	832,5	1,2	1814,4	2,5	-981,8
Дніпропетровська	12163,8	17,9	5872,3	8,1	6291,5
Донецька	7037,6	10,3	1892,1	2,6	5145,5
Житомирська	771,5	1,1	689,1	0,9	82,4
Закарпатська	1684,8	2,5	1696,9	2,3	-12,0
Запорізька	4741,0	7,0	2046,7	2,8	2694,3
Івано-Франківська	1165,2	1,7	995,7	1,4	169,5
Київська	2550,5	3,7	5593,4	7,7	-3042,9
Кіровоградська	1021,5	1,5	292,3	0,4	729,2
Луганська	167,9	0,2	264,2	0,4	-96,3
Львівська	2932,5	4,3	4755,3	6,5	-1822,8
Миколаївська	3457,1	5,1	1194,0	1,6	2263,0
Одеська	1697,8	2,5	2311,1	3,2	-613,3
Полтавська	3189,5	4,7	1879,8	2,6	1309,7
Рівненська	703,9	1,0	577,0	0,8	127,0
Сумська	1060,9	1,6	857,4	1,2	203,5
Тернопільська	678,9	1,0	530,3	0,7	148,6
Харківська	1801,3	2,6	2401,3	3,3	-600,0
Херсонська	412,8	0,6	267,1	0,4	145,6
Хмельницька	918,1	1,3	628,6	0,9	289,5

Черкаська	884,1	1,3	1053,9	1,4	-169,8
Чернівецька	207,3	0,3	194,5	0,3	12,8
Чернігівська	1189,7	1,7	483,5	0,7	706,2
<i>міста</i>					
м. Київ	15331,0	22,5	31039,0	42,6	-15707,9

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² З урахуванням не розподілених за регіонами поставок нафти сирової та газу природного.

Проаналізуйте, які причини обумовили такі регіональні особливості зовнішньої торгівлі України товарами в 2021 р. за варіантами.

Варіанти:

- 1) *причини регіональних особливостей експорту товарів України в 2021 р.;*
- 2) *причини регіональних особливостей імпорту товарів України в 2021 р.;*
- 3) *причини регіональних особливостей сальдо торгівлі товарами України в 2021 р.*

Користуючись даними табл. 13, побудуйте картосхему, на якій фоном покажіть регіональні особливості експорту товарів України, штриховкою – регіональні особливості імпорту товарів, стовпчиковою діаграмою – сальдо зовнішньої торгівлі товарами.

Практичні заняття 6-7
ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ
ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ
ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Мета: ознайомити студентів із структурою і динамікою зовнішньої торгівлі послугами як основного виду зовнішньоекономічних зв'язків України, чинниками формування та їх значенням в економіці держави;
закріпити навички аналізу статистичних матеріалів.

Питання для самостійної підготовки

1. Зовнішня торгівля послугами України:
  - 1.1) сучасне сальдо зовнішньої торгівлі послугами України, його динаміка за останнє десятиліття, аналіз та причини змін;
  - 1.2) сучасна структура зовнішньої торгівлі за видами послуг України, її динаміка за останнє десятиліття, аналіз та причини змін;
  - 1.3) сучасна географічна структура торгівлі послугами України, її динаміка за останнє десятиліття, аналіз та причини змін;
  - 1.4) торгівля послугами за регіонами України.
2. Зовнішня торгівля послугами України з різними регіонами і країнами світу в 2021 р.

Завдання до практичних занять

1. Користуючись статистичними даними про зовнішню торгівлю послугами України протягом 2000–2021 рр. (табл. 14), розрахуйте сальдо зовнішньої торгівлі послугами за цей період. Побудуйте графіки динаміки експорту, імпорту та сальдо торгівлі послугами України протягом досліджуваного періоду. Письмово проаналізуйте динаміку сальдо зовнішньої торгівлі послугами держави в ХХІ ст., зазначивши:
  - а) загальні тенденції динаміки експорту, імпорту й сальдо зовнішньої торгівлі послугами;
  - б) рік, коли Україна мала найвище сальдо торгівлі послугами (*пояснити чому*);
  - в) рік, коли Україна мала найнижче сальдо торгівлі послугами (*пояснити чому*);
  - г) вплив на зовнішню торгівлю послугами України того факту, що Автономна Республіка Крим, м. Севастополь та частина Донбасу є тимчасово окупованими територіями.

Таблиця 14

Динаміка зовнішньої торгівлі послугами України протягом 2000–2021 рр.¹

(за даними Держслужби статистики України)

Роки	Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США	Сальдо зовнішньої торгівлі, млн. дол. США
2000	3655,1	1151,0	
2001	3731,9	1147,6	
2002	4303,8	1194,9	
2003	4524,9	1465,3	
2004	5612,7	2062,9	
2005	6443,2	2941,8	
2006	7791,8	3730,6	
2007	9435,1	4995,5	
2008	12260,1	6481,5	
2009	10129,7	5186,4	
2010 ²	11936,3	5421,6	
2011 ²	14180,3	6214,2	
2012 ²	14096,2	6650,1	
2013 ²	14233,2	7523,0	
2014 ²	11520,8	6373,1	
2015 ²	9736,6	5523,0	
2016 ²	9868,0	5326,5	
2017 ²	10790,3	5652,1	
2018 ²	11679,9	6361,8	
2019 ²	15660,9	7027,2	
2020 ²	11547,2	5876,5	
2021 ²	12785,6	7976,5	

¹ Загальні обсяги експорту-імпорту послуг за 2000-2012 роки уточнено відповідно до Методики ретроспективного перерахунку вартості послуг з переробки у зовнішньоекономічній діяльності без розподілу за географічною структурою.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

2. Обчисліть основні показники зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 р. (табл. 15), користуючись такими даними:

експорт послуг¹ (E_y) = 347819,9 млн. грн.

імпорт послуг¹ (I_y) = 211640,7 млн. грн.

ВВП¹ = 5450849 млн. грн.

середньорічна чисельність населення (H_c)¹ = 41,378 млн. осіб.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

**Показники рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі
послугами України в 2021 р.**

Показник	Розрахунки
Сальдо зовнішньоторговельного балансу	
Зовнішньоторговельний оборот	
Рівень експорту	
Рівень імпорту (коефіцієнт імпортової залежності)	
Коефіцієнт покриття імпорту експортом (індекс стану балансу)	
Коефіцієнт відкритості національної економіки	
Експортно-імпортна (зовнішньоторговельна) квота	
Експортна квота	
Імпортна квота	
Коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі послугами	
Експортний потенціал держави (показник інтенсивності експорту)	
Показник інтенсивності імпорту	
Показник інтенсивності зовнішньоторговельного обороту	

Зробіть висновок про рівень розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 р.

3. Проаналізуйте статистичні дані про структуру зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 р. (табл. 16). Письмово дайте відповідь на питання:

- а) які види послуг переважають в експорті (3–5 позицій)? Подумайте, з чим це пов'язано? Обчисліть їх питому вагу в загальній сумі експорту послуг (за кожним із виділених видів послуг);
- б) які види послуг переважають в імпорті (3–5 позицій)? Подумайте, з чим це пов'язано? Обчисліть їх питому вагу в загальній сумі імпорту послуг (за кожним із виділених видів послуг);
- в) назвіть трійку видів послуг, сальдо торгівлі якими в 2021 р. було найвищим (прибутковим);
- г) назвіть трійку видів послуг, сальдо торгівлі якими в 2021 р. було найнижчим (збитковим).

Структура зовнішньої торгівлі за видами послуг у 2021 році¹

(за даними Держслужби статистики України)

Найменування послуги згідно із КЗЕП	Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США	Сальдо, млн. дол. США
Усього	13156,5	7593,4	5563,1
у тому числі			
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1528,0	10,2	1517,8
Послуги для переробки товарів з метою реалізації у внутрішній економіці	6,5	0,7	5,8
Послуги для переробки товарів з метою реалізації за кордоном	1521,5	9,5	1512,0
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	298,8	75,0	223,8
Транспортні послуги	5314,7	1733,7	3581,0
Послуги морського транспорту	624,8	581,9	42,9
Послуги річкового транспорту	36,1	к/с	к/с
Послуги повітряного транспорту	1728,3	539,2	1189,1
Послуги залізничного транспорту	442,6	280,7	161,9
Послуги автомобільного транспорту	400,8	228,4	172,4
Послуги трубопровідного транспорту	1675,1	к/с	к/с
Інші допоміжні та додаткові транспортні послуги	338,1	45,9	292,2
Послуги поштової та кур'єрської служби	68,9	56,4	12,5
Послуги, пов'язані з подорожами	337,4	1578,0	-1240,6
Послуги з будівництва	53,6	52,6	1,0
Будівництво за кордоном	44,2	33,3	11,0
Будівництво у внутрішню економіку	9,4	19,4	-10,0
Послуги зі страхування	121,2	129,7	-8,5
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	91,9	509,8	-417,9
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	60,5	607,4	-546,9
Послуги франшизи та використання торгової марки	8,9	229,2	-220,3
Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю	39,7	279,8	-240,1
Послуги, пов'язані з патентною діяльністю	3,8	0,7	3,1

Інші роялті	8,0	97,7	-89,6
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	3856,6	661,9	3194,7
Телекомунікаційні послуги	101,6	102,7	-1,1
Комп'ютерні послуги	3044,7	385,2	2659,6
Інформаційні послуги	710,2	174,0	536,2
Ділові послуги	1437,3	1115,9	321,4
Послуги дослідження та розробки	152,3	35,7	116,7
Професійні та консалтингові послуги	719,6	633,7	85,9
Наукові та технічні послуги	314,3	127,1	187,2
Послуги з обробки та усунення забруднення навколишнього середовища	0,6	0,2	0,5
Послуги сільського господарства та послуги видобутку	3,8	5,7	-1,9
Послуги операційного лізингу	46,6	223,3	-176,7
Послуги, пов'язані з торгівлею, та посередницькі послуги	49,2	23,9	25,3
Інші ділові послуги	151,0	66,4	84,6
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	47,1	21,1	26,0
Аудіовізуальні та пов'язані з ними послуги	17,7	15,2	2,5
Культурні та рекреаційні послуги	1,7	2,7	-1,0
Інші особисті послуги	27,7	3,3	24,4
Державні та урядові послуги	9,3	1098,1	-1088,8

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

к/с – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

4. В табл. 17 представлені головні види послуг у зовнішній торгівлі України в 2013, 2007, 2000 рр. (вказані послуги, питома вага яких в загальному обсязі експорту чи імпорту складає понад 3,5 %). Порівняйте їх (за варіантами). Зробіть висновки, вказавши, які зміни відбулися в структурі зовнішньої торгівлі послугами України в порівнювальні роки, і які причини ці зміни обумовили.

Варіанти:

1) головні види послуг у зовнішній торгівлі України в 2021 і 2013 рр.;

2) головні види послуг у зовнішній торгівлі України в 2021 і 2007 рр.;

3) головні види послуг у зовнішній торгівлі України в 2021 і 2000 рр.

Таблиця 17

Провідні види послуг у зовнішній торгівлі України в 2000–2013 рр.

(за даними Держслужби статистики України)

Рік	Експорт послуг	Імпорт послуг
2013	<p>1) Транспортні послуги – 56,0 % від всієї вартості експорту (зокрема, послуги трубопровідного транспорту – 22,5 %, послуги залізничного транспорту – 10,9 %, послуги повітряного транспорту – 9,0 %, послуги морського транспорту – 7,6 %);</p> <p>2) послуги з переробки матеріальних ресурсів – 11,6 % (зокрема, послуги для переробки товарів за кордоном – 11,5 %);</p> <p>3) ділові послуги – 10,6 % (зокрема, професійні та консалтингові послуги – 4,6 %);</p> <p>4) послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 10,1 % (зокрема, комп'ютерні послуги – 6,3 %);</p> <p>5) послуги, пов'язані з подорожами – 3,6 %.</p>	<p>1) Транспортні послуги – 22,6 % від всієї вартості імпорту (зокрема, послуги повітряного транспорту – 8,5 %, послуги залізничного транспорту – 8,2 %);</p> <p>2) ділові послуги – 18,9 % (зокрема, професійні та консалтингові послуги – 10,0 %);</p> <p>3) послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 13,3 %;</p> <p>4) роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності – 11,2 %;</p> <p>5) послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 9,2 % (зокрема, телекомунікаційні послуги – 4,2 %, комп'ютерні послуги – 3,7 %);</p> <p>6) послуги, пов'язані з подорожами – 9,1 %;</p> <p>7) державні та урядові послуги – 7,8 %;</p> <p>8) послуги з будівництва – 3,5 %.</p>
2007	<p>1) Транспортні послуги – 67,6 % від всієї вартості експорту (зокрема, послуги трубопровідного транспорту – 26,7 %, послуги залізничного транспорту – 14,0 %, послуги повітряного транспорту – 10,1 %, послуги інших видів транспорту – 6,6 %);</p> <p>2) ділові послуги – 12,9 %;</p> <p>3) послуги з переробки матеріальних ресурсів – 4,2 %;</p> <p>4) послуги, пов'язані з подорожами – 3,8 %;</p> <p>5) послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 3,6 %;</p>	<p>1) Транспортні послуги – 22,5 % від всієї вартості імпорту (зокрема, послуги залізничного транспорту – 10,1 %, послуги повітряного транспорту – 6,7 %);</p> <p>2) послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 17,8 %;</p> <p>3) ділові послуги – 16,2 % (зокрема, послуги реклами, вивчення ринку, опитування громадської думки – 4,3 %, юридичні, бухгалтерські та інші послуги – 4,8 %);</p> <p>4) державні послуги, які не віднесені до інших категорій – 14,0 %;</p> <p>5) послуги, пов'язані з подорожами – 6,6 %;</p>

	б) послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 3,6 %	б) послуги приватним особам та послуги в галузі культури та відпочинку – 5,1 %; 7) роялті та ліцензійні послуги – 4,7 %.
2000	1) Транспортні послуги – 83,8 % від всієї вартості експорту (зокрема, послуги трубопровідного транспорту – 50,2 %, послуги морського транспорту – 12,5 %, послуги залізничного транспорту – 9,4 %, послуги повітряного транспорту – 6,3 %); 2) ділові послуги – 4,0 %; 3) послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 3,9 %.	1) Державні та урядові послуги – 40,0 % від всієї вартості імпорту; 2) транспортні послуги – 22,0 % (зокрема, послуги залізничного транспорту – 10,4 %, послуги повітряного транспорту – 5,7 %, послуги морського транспорту – 4,4 %); 3) ділові послуги – 9,9 % (зокрема, професійні та консалтингові послуги – 4,9 %); 4) послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 9,6 % (зокрема, телекомунікаційні послуги – 8,4 %); 5) послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 4,6 %.

5. Користуючись статистичними даними табл. 18, проаналізуйте географічну структуру зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 р., письмово відповівши на питання:

- які країни були головними партнерами України в експорті послуг у 2021 році? (*перерахувати першу десятку*);
- які країни були головними партнерами України в імпорті послуг у 2021 році? (*перерахувати першу десятку*);
- назвіть першу п'ятірку країн, з якими сальдо торгівлі послугами України в 2021 році було найвищим;
- назвіть першу п'ятірку країн, з якими сальдо торгівлі послугами України в 2021 році було найнижчим (найзбитковішим).

Таблиця 18

Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами в 2021 році¹

(за даними Держслужби статистики України)

Країни	Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США	Сальдо, млн. дол. США
Усього	13156,5	7593,4	5563,1
у тому числі			
Австралія	20,4	3,0	17,4
Австрія	251,6	114,6	137,0

Азербайджан	54,8	22,2	32,6
Албанія	2,9	6,1	-3,2
Алжир	8,7	1,1	7,6
Ангола	0,8	к/с	к/с
Андорра	0,2	0,2	0,0
Антигуа і Барбуда	0,4	-	0,4
Аргентина	1,3	0,6	0,7
Аруба	0,7	к/с	к/с
Афганістан	1,0	0,0	1,0
Багамські Острови	1,3	к/с	к/с
Бангладеш	6,6	0,1	6,5
Барбадос	1,6	0,1	1,5
Бахрейн	0,4	к/с	к/с
Беліз	10,1	к/с	к/с
Бельгія	138,7	181,2	-42,5
Бермудські Острови	0,2	2,9	-2,7
Білорусь	111,0	106,5	4,5
Болгарія	65,2	69,3	-4,1
Боснія і Герцеговина	1,4	0,2	1,2
Бразилія	0,9	4,9	-4,0
Британська територія в Індійському океані	0,3	к/с	к/с
Британські Віргінські Острови	99,4	4,6	94,8
Буркіна-Фасо	0,4	к/с	к/с
Вануату	0,6	к/с	к/с
Віргінські Острови (США)	0,2	к/с	к/с
Вірменія	21,8	6,8	15,0
В'єтнам	2,5	1,9	0,6
Гана	3,6	0,0	3,6
Гвінея	0,3	к/с	к/с
Гернсі	0,1	0,4	-0,3
Гібралтар	4,3	к/с	к/с
Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю	83,1	11,1	72,0
Гренландія	к/с	к/с	к/с
Греція	36,0	46,5	-10,5
Грузія	58,7	50,9	7,9
Данія	229,2	82,0	147,2
Демократична Республіка Конго	1,2	к/с	к/с
Держава Палестина	1,0	0,2	0,8
Джерсі	2,6	к/с	к/с
Джибуті	к/с	к/с	к/с
Домініка	0,3	0,0	0,2
Домініканська Республіка	7,5	3,9	3,7
Еквадор	1,6	0,2	1,4
Есватіні	0,2	к/с	к/с
Естонія	142,4	62,1	80,4
Ефіопія	10,3	1,2	9,1
Єгипет	183,0	169,9	13,1
Ємен	0,9	к/с	к/с

Замбія	0,5	к/с	к/с
Західна Сахара	к/с	к/с	к/с
Зімбабве	0,8	0,1	0,7
Ізраїль	371,3	40,2	331,0
Індія	157,3	8,5	148,8
Індонезія	3,1	2,6	0,5
Ірак	1,7	2,4	-0,7
Іран (Ісламська Республіка)	2,7	0,9	1,7
Ірландія	119,2	374,7	-255,5
Ісландія	2,2	0,1	2,0
Іспанія	74,8	46,2	28,6
Італія	125,8	43,2	82,6
Йорданія	3,8	2,0	1,8
Кабо-Верде	к/с	0,0	к/с
Казахстан	49,3	26,1	23,3
Кайманові Острови	3,7	к/с	к/с
Камерун	0,7	0,0	0,7
Канада	110,5	21,8	88,7
Катар	6,4	5,7	0,7
Кенія	0,8	1,9	-1,0
Киргизстан	1,4	1,4	0,0
Китай	88,6	298,7	-210,1
Кіпр	396,0	342,2	53,8
Колумбія	0,7	0,3	0,5
Комори	1,5	к/с	к/с
Конго	0,6	к/с	к/с
Корейська Народно-Демократична Республіка	0,4	0,1	0,3
Коста-Рика	0,2	0,2	0,0
Кот-Д'Івуар	0,5	0,0	0,5
Куба	0,1	0,7	-0,6
Кувейт	1,1	0,4	0,7
Кюрасао	3,5	0,4	3,1
Латвія	50,2	68,0	-17,8
Литва	71,5	69,8	1,7
Ліберія	15,4	к/с	к/с
Ліван	5,6	0,8	4,8
Лівія	2,0	0,4	1,6
Ліхтенштейн	0,7	0,1	0,6
Люксембург	31,2	110,8	-79,6
Маврикій	0,6	0,6	-0,1
Мавританія	1,5	-	1,5
Малайзія	13,5	1,2	12,3
Малі	2,0	0,9	1,1
Мальдіви	4,4	29,4	-25,0
Мальта	254,1	236,4	17,6
Марокко	22,1	0,7	21,4
Маршаллові Острови	44,6	0,3	44,4
Мексика	1,0	4,8	-3,8
Монако	0,7	0,1	0,6

Монголія	0,9	0,2	0,7
М'янма	3,7	к/с	к/с
Намібія	0,4	к/с	к/с
Непал	0,6	0,1	0,5
Нігер	0,1	0,0	0,1
Нігерія	16,7	0,6	16,1
Нідерланди	324,7	139,8	184,9
Німеччина	717,3	458,9	258,4
Нова Зеландія	0,7	0,5	0,3
Норвегія	44,6	13,2	31,4
Об'єднана Республіка Танзанія	1,1	9,5	-8,5
Об'єднані Арабські Емірати	406,9	124,5	282,4
Оман	0,4	0,0	0,4
Острів Мен	8,5	0,1	8,4
Острови Кука	0,5	к/с	к/с
Пакистан	4,5	1,5	3,0
Палау	1,0	к/с	к/с
Панама	22,3	4,1	18,2
Перу	1,0	1,0	-0,1
Південна Африка	4,4	2,0	2,4
Південний Судан	к/с	к/с	к/с
Північна Македонія	6,1	0,6	5,4
Польща	462,7	273,2	189,4
Португалія	18,5	13,9	4,6
Республіка Корея	57,7	18,7	39,0
Республіка Молдова	70,1	36,7	33,3
Російська Федерація	1935,2	176,3	1758,9
Руанда	0,3	к/с	к/с
Румунія	124,5	25,0	99,4
Сан-Марино	1,9	0,9	0,9
Сан-Томе і Принсіпі	к/с	-	к/с
Саудівська Аравія	11,0	1,3	9,7
Святий Престол	-	к/с	к/с
Сейшельські Острови	5,7	2,8	3,0
Сенегал	0,7	0,2	0,4
Сент-Вінсент і Гренадіни	4,3	к/с	к/с
Сент-Кітс і Невіс	3,0	к/с	к/с
Сербія	15,0	8,3	6,7
Сингапур	65,6	30,1	35,5
Сирійська Арабська Республіка	1,9	к/с	к/с
Словаччина	46,2	36,9	9,4
Словенія	26,1	11,3	14,8
Сомалі	0,2	к/с	к/с
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	802,4	594,5	207,8
Судан	0,8	0,0	0,8
США	1901,3	781,2	1120,1
Сьєрра-Леоне	0,9	0,0	0,9
Таджикистан	2,0	0,7	1,2
Таїланд	1,8	1,8	0,1

Тайвань, Провінція Китаю	5,6	0,6	5,0
Того	0,7	к/с	к/с
Тувалу	0,3	-	0,3
Туніс	3,0	1,2	1,9
Туреччина	374,3	935,7	-561,3
Туркменистан	8,0	1,8	6,1
Уганда	1,0	0,3	0,7
Угорщина	254,3	41,2	213,1
Узбекистан	27,7	6,3	21,4
Уругвай	0,0	0,1	-0,1
Філіппіни	1,6	0,2	1,5
Фінляндія	36,0	39,6	-3,5
Франція	250,1	178,2	71,8
Хорватія	11,1	10,6	0,4
Центральноафриканська Республіка	0,0	к/с	к/с
Чехія	122,3	67,4	54,9
Чилі	0,3	0,7	-0,4
Чорногорія	10,9	36,4	-25,5
Швейцарія	1160,6	276,2	884,4
Швеція	114,7	89,8	24,9
Шри-Ланка	11,1	3,6	7,5
Ямайка	0,1	0,0	0,1
Японія	12,6	2,9	9,7

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

6. В табл. 19 представлений перелік головних партнерів України в зовнішній торгівлі послугами в 2013, 2007, 2000 рр. Порівняйте їх (за варіантами). Зробіть висновки, вказавши, які зміни відбулися в географічній структурі зовнішньої торгівлі послугами України в порівнювальні роки, і які причини ці зміни обумовили.

Варіанти:

- 1) головні партнери у зовнішній торгівлі послугами України в 2021 і 2013 рр.;
- 2) головні партнери у зовнішній торгівлі послугами України в 2021 і 2007 рр.;
- 3) головні партнери у зовнішній торгівлі послугами України в 2021 і 2000 рр.

Таблиця 19

Головні партнери у зовнішній торгівлі послугами України в 2013–2000 рр.
(за даними Держслужби статистики України)

Рік	Експорт послуг	Імпорт послуг
2013	Російська Федерація, Швейцарія, Велика Британія, США, Німеччина, Кіпр, Бельгія, Віргінські Острови (Брит.), Панама, Об'єднані Арабські	Російська Федерація, Велика Британія, Кіпр, Німеччина, США, Швейцарія, Туреччина, Австрія, Нідерланди, Польща

	Емірати	
2007	Російська Федерація, Велика Британія, Швейцарія, США, Кіпр, Німеччина, Бельгія, Австрія, Естонія, Нідерланди	Російська Федерація, Велика Британія, США, Кіпр, Німеччина, Туреччина, Швейцарія, Австрія, Франція, Польща
2000	Російська Федерація, Велика Британія, США, Німеччина, Бельгія, Кіпр, Швейцарія, Австрія, Греція, Туреччина	США, Російська Федерація, Велика Британія, Німеччина, Швейцарія, Нідерланди, Австрія, Польща, Канада, Угорщина

7. Розрахуйте питому вагу кожного регіону (Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії з Океанією, інших країн, невизначених країн) в експорті та імпорті послуг України в 2021 р. (табл. 20).

Таблиця 20

**Географічна структура експорту–імпорту послуг
протягом 2000–2021 рр., млн. дол. США
(за даними Держслужби статистики України)**

Роки	Усього ¹	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія	Невизначені країни
Експорт							
2000	3655,1	778,2	267,1	28,4	186,3	1,5	88,5
2001	3731,9	806,5	270,1	35,2	177,2	1,8	106,7
2002	4303,8	984,5	268,9	36,2	215,3	6,0	123,0
2003	4524,9	1199,8	318,2	51,9	259,5	3,0	112,9
2004	5612,7	1653,8	424,3	51,4	409,3	3,1	268,7
2005	6443,2	1870,4	593,1	72,2	476,8	6,9	299,8
2006	7791,8	2360,8	734,2	94,3	574,8	10,5	321,0
2007	9435,1	3154,1	939,0	125,9	793,1	16,4	344,1
2008	12260,1	4176,4	1380,5	203,1	1247,2	26,4	462,2
2009	10129,7	2936,1	1162,4	164,4	1117,5	31,3	360,0
2010²	11936,3	3245,7	1013,3	136,4	1156,7	37,2	349,6
2011²	14180,3	4037,8	1108,4	154,9	1400,0	133,8	471,8
2012²	14096,2	3945,1	1255,6	165,5	1427,7	230,6	280,3
2013²	14233,2	4883,7	1427,0	153,0	1581,9	78,6	294,0
2014²	11520,8	4431,0	1350,7	131,3	1242,8	71,5	258,9
2015²	9736,6	3521,4	1120,3	145,1	1134,7	91,0	179,3
2016²	9868,0	3499,0	1154,5	125,1	1132,9	37,8	190,8
2017²	10790,3	4019,5	1301,9	149,3	1184,8	31,1	263,8
2018²	11679,9	4665,2	1480,9	161,4	1338,2	28,3	262,6
2019²²	15660,9	11610,6	1951,3	178,6	1631,9	40,9	215,6
2020²	11547,2	7750,4	1700,2	133,4	1755,1	48,4	133,6
2021²	12785,6	7891,3	2029,1	198,0	2244,8	69,3	-
Імпорт							
2000	1151,0	400,9	68,0	6,1	290,6	1,0	171,1
2001	1147,6	391,4	67,2	5,9	304,0	0,6	147,8
2002	1194,9	414,5	65,2	8,1	243,3	0,5	167,3

2003	1465,3	544,1	82,2	13,0	268,0	0,5	216,9
2004	2062,9	877,7	233,3	20,6	283,4	1,1	243,4
2005	2941,8	1220,2	462,5	28,7	391,7	1,7	320,9
2006	3730,6	1703,9	534,8	50,7	396,1	1,7	341,8
2007	4995,5	2402,1	745,5	61,9	574,7	2,7	393,9
2008	6481,5	3488,9	1156,7	87,0	570,4	4,9	102,1
2009	5186,4	2640,2	1038,8	43,2	450,4	7,2	206,5
2010²	5421,6	2414,8	1197,5	44,8	563,3	8,0	240,0
2011²	6214,2	2804,2	1377,1	36,4	570,3	10,2	227,3
2012²	6650,1	3038,8	1515,7	37,5	505,1	6,7	297,2
2013²	7523,0	3531,2	1585,1	35,1	580,4	3,9	320,9
2014²	6373,1	3002,6	920,8	44,3	694,8	3,6	503,1
2015²	5523,0	2749,1	850,9	39,4	609,7	1,6	432,7
2016²	5326,5	2400,7	888,8	40,7	773,4	1,3	549,0
2017²	5652,1	2558,6	1086,3	80,8	724,9	1,7	373,4
2018²	6361,8	3238,1	1334,7	155,8	535,5	2,5	353,7
2019²	7027,2	4096,4	1613,3	207,9	599,9	2,9	421,8
2020²	5876,5	3269,9	1173,9	86,2	777,8	3,6	401,3
2021²	7976,5	4274,0	2029,8	199,2	846,9	4,0	426,5

¹ Загальні обсяги експорту-імпорту послуг за 2000-2012 роки уточнено відповідно до Методики ретроспективного перерахунку вартості послуг з переробки у зовнішньоекономічній діяльності без розподілу за географічною структурою.

² Інформація за 2010-2013 роки наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2016 роки – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, за 2017-2020 роки – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Побудуйте секторні діаграми географічної структури зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 та будь-якому іншому році (за варіантами) за регіонами світу (окремо з експорту та імпорту). Порівняйте їх. Зробіть висновки, вказавши які зміни відбулися в географічній структурі зовнішньої торгівлі послугами України в порівнювальні роки, і які причини ці зміни обумовили.

Варіанти:

- 1) географічна структура зовнішньої торгівлі послугами України за регіонами світу в 2021 і 2013 рр.;
- 2) географічна структура зовнішньої торгівлі послугами України за регіонами світу в 2021 і 2007 рр.;
- 3) географічна структура зовнішньої торгівлі послугами України за регіонами світу в 2021 і 2000 рр.;

8. Проаналізуйте статистичні дані про зовнішню торгівлю послугами за регіонами України (табл. 21), письмово відповівши на питання:

- а) які регіони мають найвищу питому вагу в експорті послуг України (2–3 регіони)?
- б) які регіони мають найнижчу питому вагу в експорті послуг України (2–3 регіони)?
- в) які регіони мають найвищу питому вагу в імпорті послуг України (2–3 регіони)?
- г) які регіони мають найнижчу питому вагу в імпорті послуг України (2–3 регіони)?
- г) які регіони мають найвище сальдо торгівлі послугами (2–3 регіони)?
- д) які регіони мають найнижче сальдо торгівлі послугами (2–3 регіони)?

Таблиця 21

Обсяги експорту–імпорту послуг за регіонами України в 2021 році¹

(за даними Держслужби статистики України)

Регіони України	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол. США
	тис. дол. США	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до загального обсягу	
Усього²	13156,5	100	7593,4	100	5563,1
<i>області</i>					
Вінницька	198,6	1,5	31,0	0,4	167,7
Волинська	85,9	0,7	36,1	0,5	49,9
Дніпропетровська	243,7	1,9	291,5	3,8	-47,8
Донецька	84,7	0,6	99,4	1,3	-14,7
Житомирська	110,8	0,8	13,1	0,2	97,7
Закарпатська	345,0	2,6	30,2	0,4	314,9
Запорізька	181,0	1,4	25,1	0,3	156,0
Івано- Франківська	69,0	0,5	26,3	0,4	42,7
Київська	332,3	2,5	237,7	3,1	94,7
Кіровоградська	28,2	0,2	12,1	0,2	16,1
Луганська	34,2	0,3	39,9	0,5	-5,8
Львівська	820,0	6,2	102,3	1,4	717,7
Миколаївська	556,8	4,2	29,8	0,4	527,0
Одеська	955,7	7,3	545,6	7,2	410,1
Полтавська	42,3	0,3	95,5	1,3	-53,1
Рівненська	78,4	0,6	60,8	0,8	17,5
Сумська	33,9	0,3	30,2	0,4	3,7
Тернопільська	110,0	0,8	15,7	0,2	94,3
Харківська	517,1	3,9	87,7	1,2	429,5

Херсонська	35,7	0,3	28,3	0,4	7,4
Хмельницька	28,0	0,2	22,6	0,3	5,4
Черкаська	50,5	0,4	28,5	0,4	22,0
Чернівецька	49,7	0,4	6,8	0,1	43,0
Чернігівська	38,5	0,3	35,5	0,5	3,0
<i>міста</i>					
м.Київ	5039,1	38,3	3941,8	51,9	1097,3

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² З урахуванням нерозподілених за регіонами обсягів.

Проаналізуйте, які причини обумовили такі регіональні особливості зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 р. за варіантами.

Варіанти:

- 1) *причини регіональних особливостей експорту послуг України в 2021 р.;*
- 2) *причини регіональних особливостей імпорту послуг України в 2021 р.;*
- 3) *причини регіональних особливостей сальдо торгівлі послугами України в 2021 р.*

Користуючись даними табл. 21, побудуйте картосхему, на якій фоном покажіть регіональні особливості експорту послуг України, штриховкою – регіональні особливості імпорту послуг, стовпчиковою діаграмою – сальдо зовнішньої торгівлі послугами.

РОЗДІЛ III
Практичні заняття 8–9
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИД
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Мета: закріпити основні поняття теми;

розглянути класифікації інвестицій за різними критеріями;
визначити «+» і «–» вкладення прямих іноземних інвестицій в економіку держави;
ознайомитися зі структурою і динамікою інвестицій, факторами формування інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості різних регіонів України;
розглянути спеціальні (вільні) економічні зони, території пріоритетного розвитку та індустріальні парки України як засоби залучення іноземних інвестицій;
закріпити навички аналізу статистичних матеріалів.

Ключові поняття: інвестиції, інвестиційна діяльність, об'єкти і суб'єкти інвестиційної діяльності, інвестори, капітальні інвестиції, реальні та фінансові інвестиції, інноваційні та інтелектуальні інвестиції, інвестиції в людський капітал, портфельні інвестиції, інвестиційний портфель, прямі та непрямі (опосередковані) інвестиції, матеріальні (речові) і нематеріальні (потенційні) інвестиції, валові і чисті інвестиції, приватні, державні, іноземні та спільні інвестиції, внутрішні і зовнішні інвестиції, довго-, середньо- і короткострокові інвестиції, без-, низько-, середньо- й високоризиковані інвестиції, спекулятивні інвестиції, первинні інвестиції, реінвестиції і деінвестиції, офшорна зона, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, інвестиційний імідж, інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик, інвестиційне законодавство, інвестиційна політика, території пріоритетного розвитку, спеціальні (вільні) економічні зони, індустріальні (промислові) парки.

Питання для самостійної підготовки

1. Сутність категорії «інвестиції». Класифікація інвестицій за різними критеріями.
2. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів. Фактори, що обумовлюють інвестиційну привабливість регіонів.
3. Прямі іноземні інвестиції України (динаміка, географічна структура і структура за видами економічної діяльності, регіональні відмінності).

4. Значення іноземних інвестицій для соціально-економічного розвитку території (позитивні і негативні наслідки).
5. Інвестиційна політика України.
6. Спеціальні (вільні) економічні зони, території пріоритетного розвитку та індустріальні парки як засоби залучення іноземних інвестицій.

Завдання до практичних занять

1. Побудуйте схему класифікації інвестицій за різними критеріями – джерелом фінансування, рівнем інвестиційного ризику, періодом інвестування, регіональною ознакою тощо.
2. Проаналізуйте позитивні і негативні соціально-економічні наслідки вкладення прямих іноземних інвестицій в економіку країни. Заповніть схему (рис. 2):

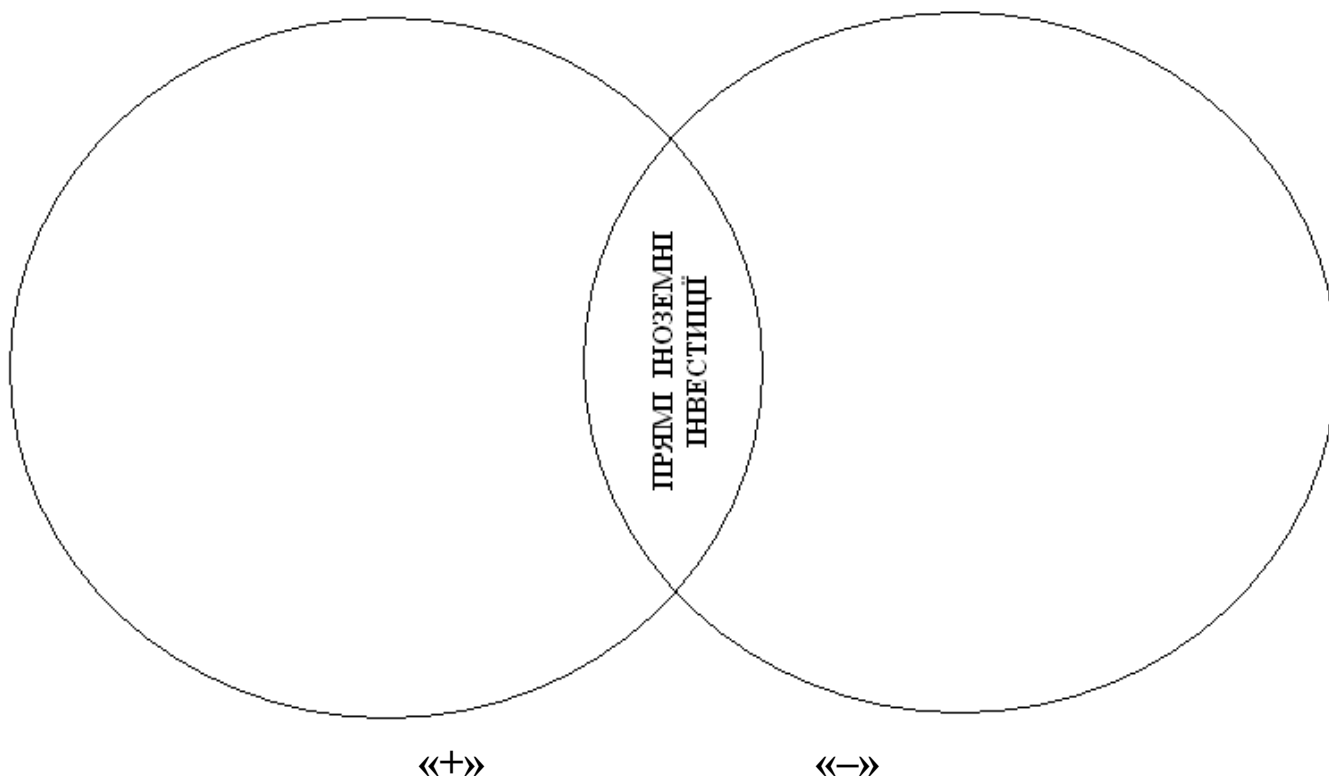

Рис. 2. Наслідки вкладення прямих іноземних інвестицій
в економіку держави

3. Проаналізуйте статистичні дані про обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну та з України в ХХІ ст. (табл. 22). Підрахуйте темпи приросту (зменшення) іноземних інвестицій у % (за прикладом для 2000 року).

Приклад обчислення приросту іноземних інвестицій в Україну в 2000 р .:

3281,8 млн. дол. США / 2810,7 млн. дол. США * 100 % – 100 % = 16,8 %

Таблиця 22

Прямі іноземні інвестиції (на початок року, млн. дол. США)
(за даними Держслужби статистики України)

Роки	Обсяг іноземних інвестицій в Україну	Темпи приросту (зменшення), %	Обсяг іноземних інвестицій з України	Темпи приросту (зменшення), %
1999	2810,7	16,8	97,5	
2000	3281,8		98,5	
2001	3875,0		170,3	
2002	4555,3		155,7	
2003	5471,8		144,3	
2004	6794,4		166,0	
2005	9047,0		198,6	
2006	16890,0		219,5	
2007	21607,3		243,3	
2008	29542,7		6196,6	
2009	35616,4		6203,1	
2010 ¹	38992,9		5760,5	
2011 ¹	45370,0		6402,8	
2012 ¹	48197,6		6435,4	
2013 ¹	51705,3		6568,1	
2014 ¹	53704,0		6702,9	
2015 ¹	40725,4		6456,2	
2016 ¹	32122,5		6315,2	
2017 ¹	31230,3		6346,3	
2018 ¹	31606,4		6322,0	
2019 ¹	32905,1		6294,4	
2020 ¹	35809,6		6272,7	

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Зробіть висновок про динаміку іноземних інвестицій, вказавши:

- а) роки, коли приріст іноземних інвестицій в Україну був найвищим;
- б) роки, коли приріст іноземних інвестицій в Україну був найнижчим;
- в) роки, коли приріст іноземних інвестицій з України був найвищим;
- г) роки, коли приріст іноземних інвестицій з України був негативним;

г) вплив на інвестиційні процеси в Україні того факту, що Автономна Республіка Крим, м. Севастополь та частина Донбасу є тимчасово окупованими територіями.

Поясніть причини виявлених особливостей динаміки іноземних інвестицій України.

4. Проаналізуйте статистичні дані про іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності в 2020 р. (табл. 23). Зробіть висновок про структуру іноземних інвестицій в економіку України, вказавши:

- а) вид економічної діяльності, обсяг іноземних інвестицій в який найвищий;
- б) галузь промисловості, обсяг іноземних інвестицій в яку найвищий;
- в) вид економічної діяльності, обсяг іноземних інвестицій в який найнижчий;
- г) галузь промисловості, обсяг іноземних інвестицій в яку найнижчий.

Поясніть виявлені особливості структури іноземних інвестицій в економіку України.

Таблиця 23

**Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності
в 2002–2020 рр., млн. дол. США**

(за даними Держслужби статистики України)

Вид економічної діяльності	Обсяг на 1 січня					% від загального обсягу в 2020 р.
	2002 ²	2008	2014 ¹	2017 ¹	2020 ¹	
Усього	4555,3	29542,7	53704,0	31230,3	35809,6	100
Сільське, лісове та рибне господарство	87,2	558,2	776,9	586,2	542,1	1,5
Промисловість	2443,6	12421,2	17681,4	9667,6	11595,9	32,4
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	154,1	1053,6	5004,4	1521,3	2031,1	5,7
переробна промисловість	2206,9	11085,4	12004,6	7523,9	8609,3	24,0
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	808,0	1561,2	3228,0	2530,5	2844,3	
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	55,1	144,1	134,3	112,8	106,0	
виробництво коксу та продуктів	180,3	319,6	545,8	176,5	293,2	

нафтоперероблення						
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	287,2	1580,9	1196,1	646,4	666,7	
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів			71,7	38,8	56,9	
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції			1484,3	967,0	1146,7	
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	237,6	5774,6	3354,6	1560,8	1803,4	
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	423,9	1071,7	1167,8	771,0	806,2	
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	214,8	633,3	533,5	444,4	608,4	
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування			288,5	275,6	277,4	
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	82,6	282,2	593,4	556,5	900,2	2,5
водопостачання; каналізація, поводження з відходами			78,9	65,9	55,3	0,2
Будівництво	116,7	1631,8	1580,0	1043,3	1036,4	2,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	769,2	3072,1	6807,8	5106,5	5662,5	15,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	308,8	1430,9	1535,3	1086,0	1088,4	3,0
Інформація та			1894,7	2075,7	2939,6	8,2

телекомунікації						
Тимчасове розміщування й організація харчування	117,6	428,8	446,5	330,0	349,5	1,0
Фінансова та страхова діяльність	355,2	6835,9	12261,4	3627,4	4557,6	12,7
Операції з нерухомим майном	177,5	2669,3	4768,3	3764,4	4495,7	12,6
Професійна, наукова та технічна діяльність			4006,8	2253,5	2223,0	6,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування			1686,9	1507,3	1113,2	3,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	*	0,2	0,1	*	*	
Освіта	3,4	18,1	12,0	21,8	22,5	0,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	117,1	190,4	59,9	44,5	56,7	0,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	59,0	285,8	157,0	100,7	100,1	0,3
Надання інших видів послуг			28,9	*	*	

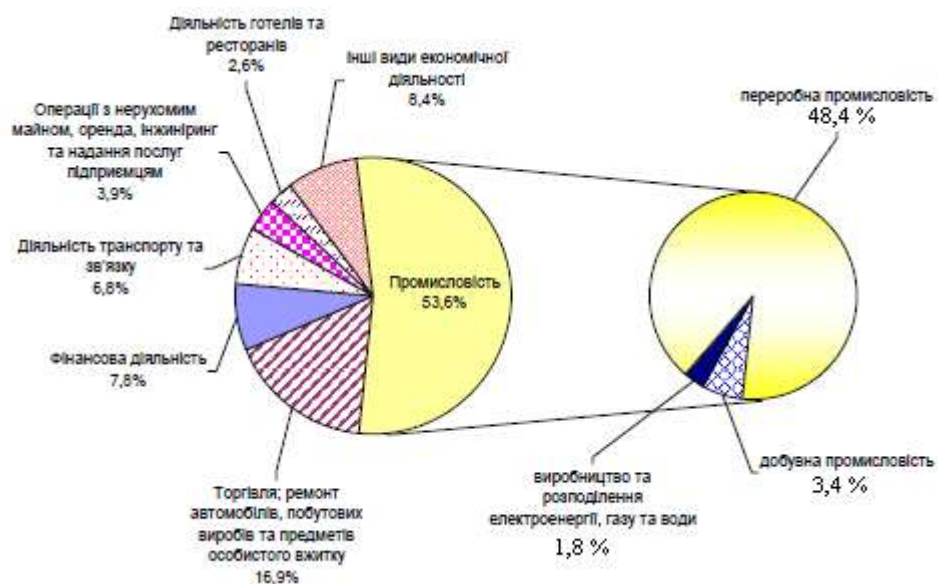
¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

* Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації.

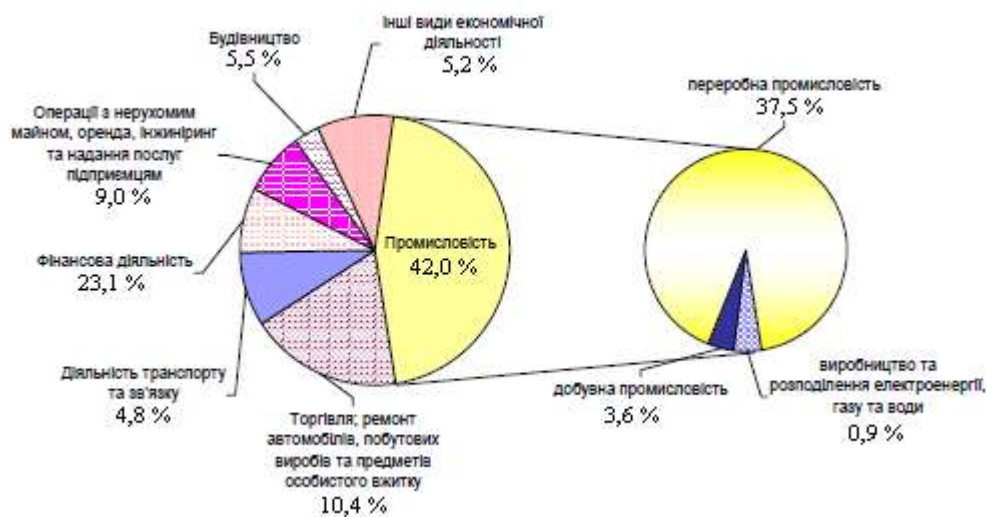
² В окремих випадках сума складових може не дорівнювати підсумку у зв'язку з округленням даних.

5. Користуючись даними табл. 23 і рис. 3, порівняйте структуру іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності на 1. 01. 2020 р. та в будь-якому іншому році (*за варіантами*), зазначивши які зміни відбулися, які причини їх викликали, та чи можна вважати ці зміни позитивною динамікою.

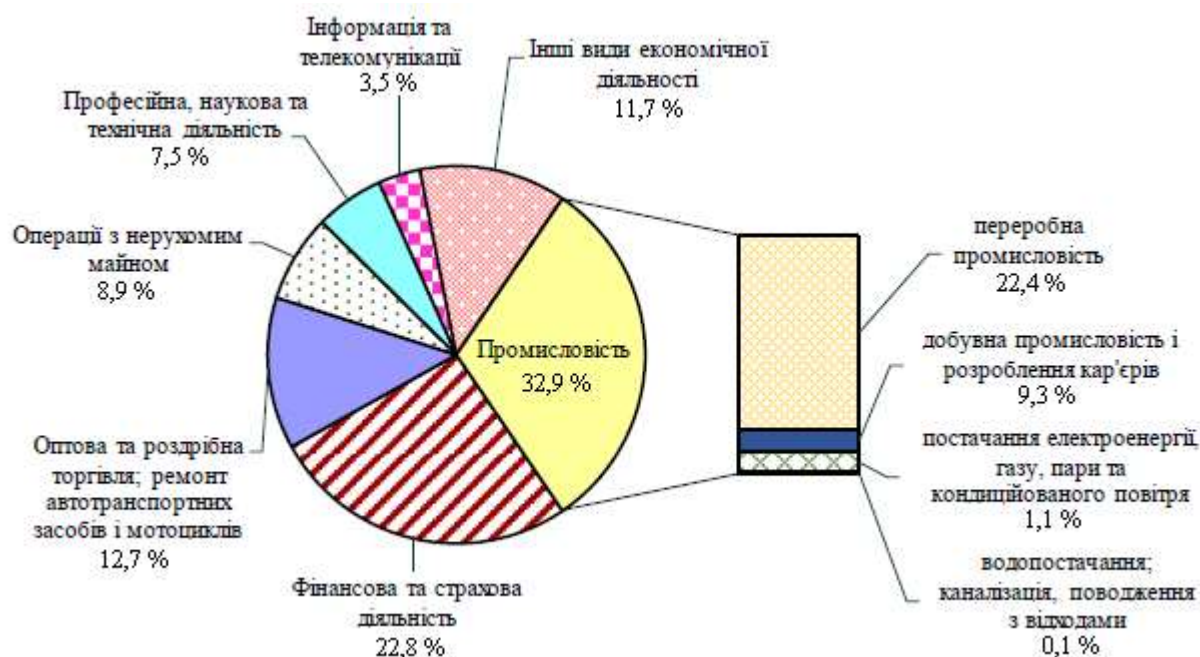

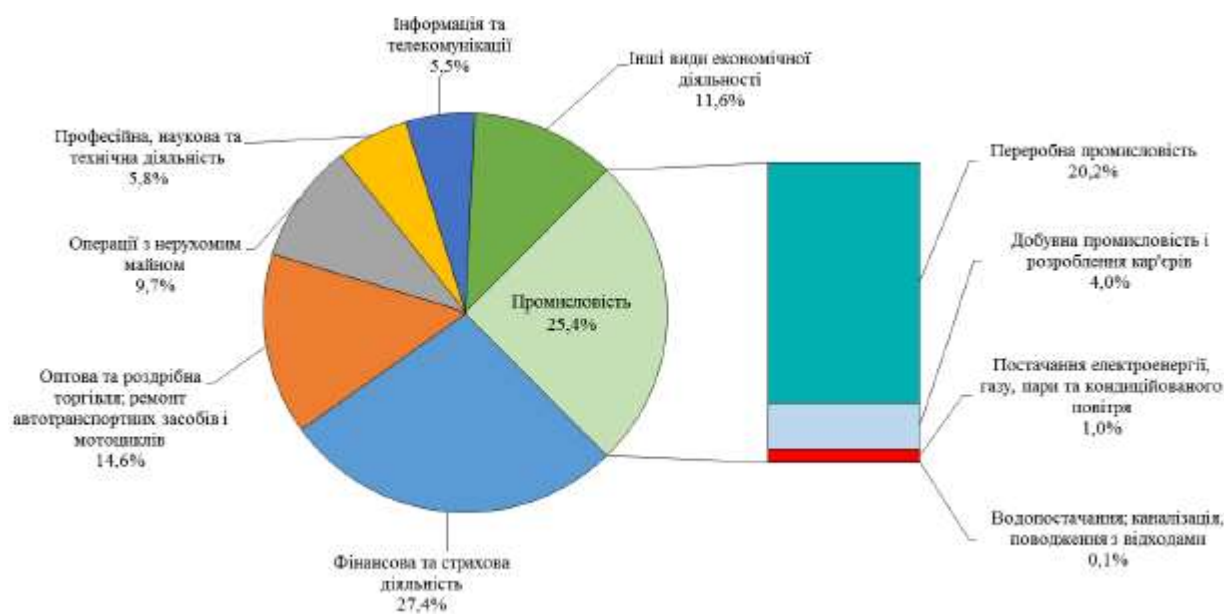
на 01. 01. 2002 р.

на 01. 01. 2008 р.

на 01. 01. 2014 р.¹

на 01. 01. 2017 р.¹

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Рис. 3. Структура іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності (за даними Держслужби статистики України)

Варіанти:

- 1) структура іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2017 р.;
- 2) структура іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2014 р.;
- 3) структура іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2008 р.;
- 4) структура іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2002 р.

6. В табл. 24 представлені статистичні дані про географічну структуру прямих іноземних інвестицій в економіку України. Проаналізуйте їх. Письмово зробіть висновок, зазначивши, які держави мають найвищу питому вагу в обсязі загального інвестування в економіку України? Як Ви думаєте, чому?

Таблиця 24

**Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіці України¹
на 1. 01. 2020 р. (за даними Держслужби статистики України)**

Країни	Обсяги прямих інвестицій, млн. дол. США	у % до підсумку
Усього	35809,6	100
Кіпр	10368,9	29,0
Нідерланди	8301,4	23,2
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	2060,6	5,8
Німеччина	1843,1	5,1
Швейцарія	1714,5	4,8
Австрія	1249,4	3,5
Британські Віргінські Острови	1062,1	3,0
Франція	845,5	2,4
Російська Федерація	783,3	2,2
Польща	693,7	1,9
США	637,8	1,8
Люксембург	555,8	1,6
Беліз	448,2	1,3
Угорщина	380,7	1,1
Аруба	375,0	1,0
Швеція	363,2	1,0

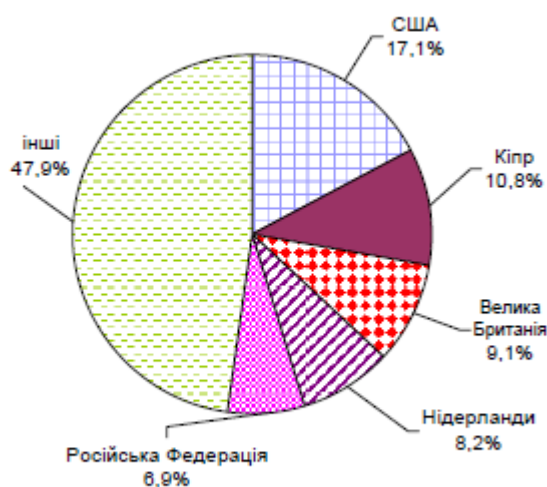
¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Примітка. Перелік країн визначено, зважаючи на найбільші обсяги інвестицій, що здійснені в економіку України.

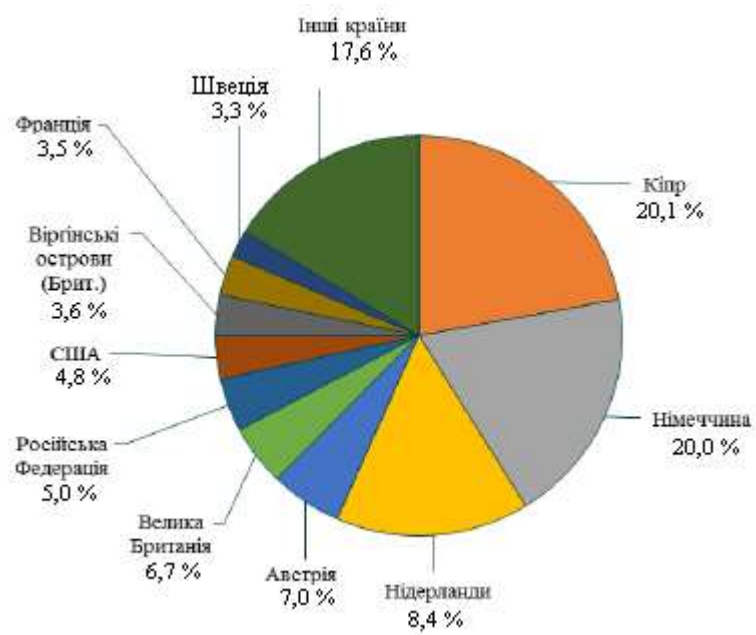
Користуючись даними табл. 24 і рис. 4, порівняйте географічну структуру іноземних інвестицій в економіку України на 1. 01. 2020 р. та в будь-якому іншому році (за варіантами), зазначивши, які зміни відбулися, які причини їх викликали, та чи можна вважати ці зміни позитивною динамікою.

Варіанти:

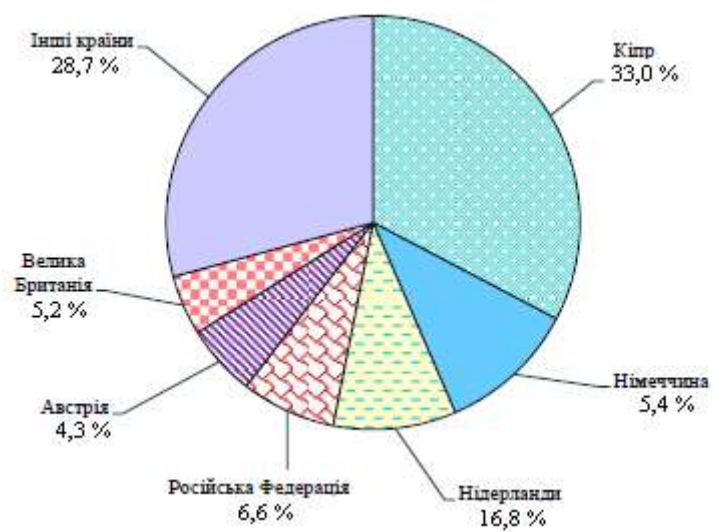
- 1) географічна структура іноземних інвестицій в економіку України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2017 р.;
- 2) географічна структура іноземних інвестицій в економіку України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2014 р.;
- 3) географічна структура іноземних інвестицій в економіку України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2008 р.;
- 4) географічна структура іноземних інвестицій в економіку України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2002 р.

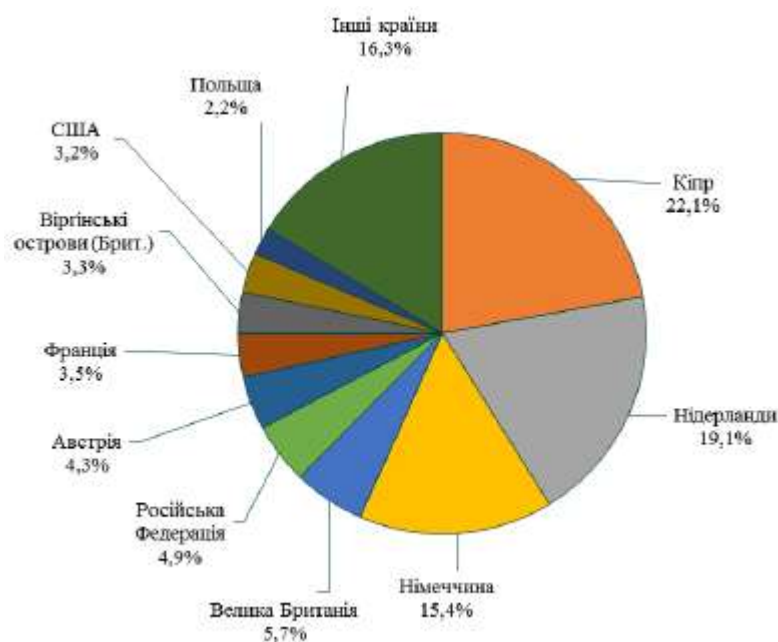
на 01. 01. 2002 р.

на 01. 01. 2008 р.

на 01. 01. 2014 р.¹

на 01. 01. 2017 р.¹

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Рис. 4. Географічна структура прямих іноземних інвестицій в економіку України (за даними Держслужби статистики України)

7. В табл. 25 представлені статистичні дані про географічну структуру прямих іноземних інвестицій з України. Проаналізуйте їх. Письмово зробіть висновок, зазначивши, які держави мають найвищу питому вагу в обсязі загального інвестування з економіки України. Як Ви думаєте, чому?

Таблиця 25

Прямі інвестиції з України в економіці країн світу¹
на 01. 01. 2020 р. (за даними Держслужби статистики України)

Країна	Обсяги прямих інвестицій, млн. дол. США	у % до підсумку
Усього	6272,7	100
Кіпр	5935,6	94,6
Російська Федерація	118,0	1,9
Латвія	73,0	1,2
Британські Віргінські Острови	33,7	0,5
Угорщина	16,1	0,3
Литва	14,7	0,2
Швейцарія	13,4	0,2

Нідерланди	11,3	0,2
Польща	8,1	0,1
Республіка Молдова	6,8	0,1
Білорусь	3,6	0,1
Німеччина	3,3	0,1

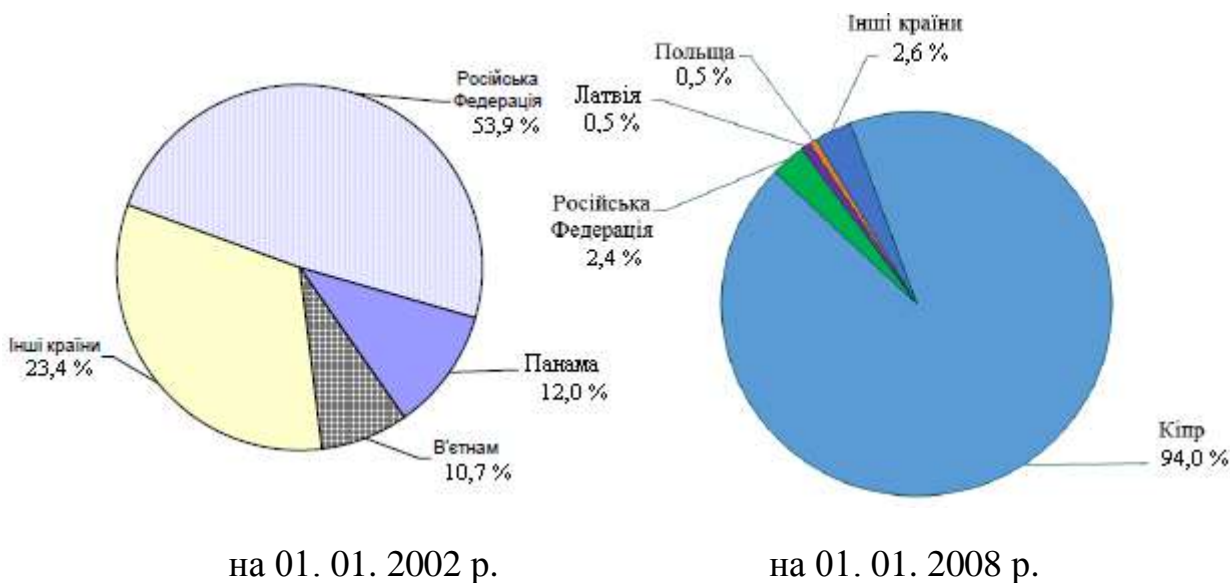
¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

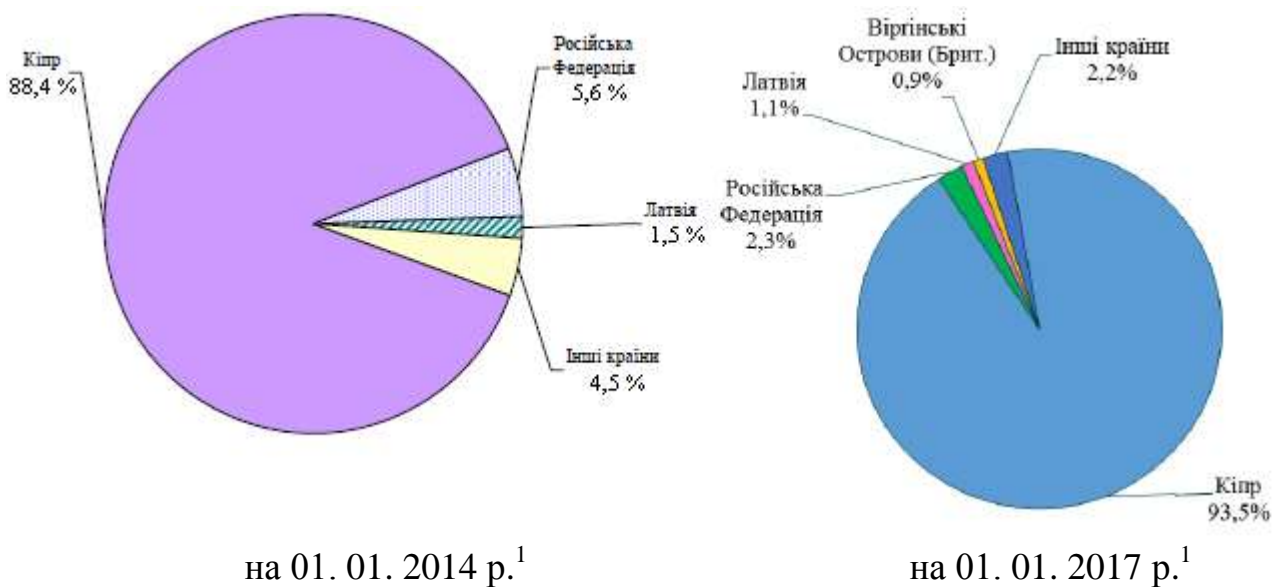
Примітка. Перелік країн визначено, зважаючи на найбільші обсяги інвестицій, здійснених з України.

Користуючись даними табл. 25 і рис. 5, порівняйте географічну структуру іноземних інвестицій з України на 1. 01. 2020 р. та в будь-якому іншому році (за *варіантами*), зазначивши, які зміни відбулися, які причини їх викликали, та чи можна вважати ці зміни позитивною динамікою.

Варіанти:

- 1) географічна структура іноземних інвестицій з України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2017 р.;
- 2) географічна структура іноземних інвестицій з України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2014 р.;
- 3) географічна структура іноземних інвестицій з України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2008 р.;
- 4) географічна структура іноземних інвестицій з України на 01. 01. 2020 р. та 01. 01. 2002 р.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Рис. 5. Географічна структура прямих іноземних інвестицій з України
(за даними Держслужби статистики України)

8. Проаналізуйте статистичні дані про іноземні інвестиції в регіони України в 2020 р. (табл. 26). Зробіть висновок, письмово відповівши на питання:
- які регіони України є інвестиційно найпривабливішими? Які фактори це обумовили?
  - які регіони України є найменш інвестиційно привабливими? Які фактори це обумовили?

Таблиця 26

**Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал)
за регіонами України¹, млн. дол. США**
(за даними Держслужби статистики України)

Регіони	Обсяг на 1 січня					
	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Усього	38992,9	48197,6	53704,0	32122,5	31606,4	35809,6
<i>області</i>						
Вінницька	184,6	226,4	309,4	187,8	198,9	236,7
Волинська	332,4	291,4	341,3	247,1	251,3	306,6
Дніпропетровська	8611,0	10183,3	8913,0	4030,6	3688,2	3797,6
Донецька	3720,6	3559,9	3789,1	1748,0	1116,4	1399,8
Житомирська	206,6	306,2	362,9	222,7	226,8	246,3
Закарпатська	363,7	348,5	437,5	311,8	325,1	360,9

Запорізька	866,1	937,5	1075,3	682,7	910,5	912,9
Івано-Франківська	615,4	624,0	813,8	836,6	904,7	724,0
Київська	1488,5	1714,8	1951,5	1593,4	1588,7	1645,3
Кіровоградська	69,8	59,5	147,1	52,5	70,1	74,7
Луганська	579,2	713,3	826,4	443,9	438,0	447,2
Львівська	1131,6	1300,4	1379,5	1032,9	930,0	1116,3
Миколаївська	162,7	152,3	282,8	212,8	206,1	305,4
Одеська	1042,0	1220,5	1671,7	1320,3	1202,6	1279,3
Полтавська	449,9	701,2	1064,7	1000,1	1008,8	1166,0
Рівненська	275,2	259,6	292,6	199,6	134,2	134,6
Сумська	243,5	361,8	422,7	199,1	181,5	198,0
Тернопільська	66,5	61,9	68,9	49,2	45,0	49,5
Харківська	2082,7	2814,2	2131,9	1519,6	638,3	762,5
Херсонська	179,6	188,6	275,2	211,0	218,5	245,4
Хмельницька	219,6	186,8	224,5	165,5	170,8	203,0
Черкаська	222,5	285,7	887,9	348,0	335,7	357,2
Чернівецька	61,8	61,9	80,2	59,1	42,6	53,0
Чернігівська	88,8	100,9	128,4	92,1	429,6	442,9
<i>міста</i>						
м. Київ	15728,6	21537,0	25825,6	15356,3	16343,9	19344,3

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

9. Новим засобом залучення інвестицій (в т. ч. прямих іноземних) у регіони України є створення індустріальних парків. Що таке індустріальний парк? Які індустріальні парки вже створені в Україні та занесені до реєстру індустріальних парків? Заповніть табл. 27. Рекомендоване джерело: Індустріальні парки в Україні [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraine>

Таблиця 27

Характеристика індустріальних (промислових) парків України

Назва парку	Територія розташування	Дата створення	Мета створення, спеціалізація

РОЗДІЛ IV

Практичні заняття 10–11

ПРИКОРДОННЕ і ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ВИДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Мета: закріпити основні поняття теми;

розглянути особливості прикордонного та транскордонного співробітництва України;

з'ясувати сучасний стан, проблеми та перспективи функціонування єврорегіонів;

розглянути нові форми транскордонного співробітництва України.

Ключові поняття: лімологія, державний кордон; природні, етнічні, штучні (геометричні) та астрономічні кордони; сухопутні, морські, річкові, озерні, повітряні та арктичні кордони; антецедентні та субсективні кордони; відчужувальні, напівпроникні, прозорі (проникні) кордони; договірні, спірні та силові кордони; геометричні та звивисті кордони; кордони з екстенсивною та інтенсивною взаємодією; бар'єрна функція, функція відображення, функція відділення, функція регулювання, функція співставлення, трансляційна функція кордонів; територіальні води, виключна морська економічна зона; алокація, делімітація, демаркація, делімітаційні та демаркаційні проблеми; прикордонний регіон, прикордонна зона, прикордонна смуга, зона прикордонної торгівлі, прикордонне співробітництво; міжнародне територіальне співробітництво, транскордонне співробітництво, транснаціональне співробітництво, міжтериторіальне співробітництво, транскордонний регіон, єврорегіон, міжнародний транспортний коридор, транскордонні кластери, транскордонні промислові парки і зони, транскордонні партнерства.

Питання для самостійної підготовки

1. Державний кордон: визначення поняття, види, функції, етапи встановлення. Державний кордон України.
2. Делімітаційні і демаркаційні проблеми України (з Росією, Румунією, Білоруссю, Молдовою).
3. Транскордонне і прикордонне співробітництво як види зовнішньоекономічних зв'язків України.
4. Прикордонні регіони України та сусідніх держав.
5. Єврорегіони за участю регіонів України та їх коротка характеристика.
6. Міжнародні транспортні коридори, що проходять територією України.

7. Нові форми транскордонного співробітництва України. Транскордонні кластери.

Завдання до практичних занять

1. Що таке державний кордон? Якими бувають державні кордони? Побудуйте схему класифікації державних кордонів за різними критеріями – природою, особливостями взаємодії, походженням, середовищем проходження та ін.

2. Користуючись офіційним сайтом Прикордонної служби України, выпишіть протяжність державного кордону: загального, сухопутного і морського, з країнами–сусідами (табл. 28):

загальна протяжність українського державного кордону _____

в т.ч .: сухопутного кордону _____

морського кордону _____

(загального, по Чорному морю, по Азовському морю,
по Керченській протоці)

Таблиця 28

Протяжність державного кордону України з державами–сусідами

Держава	Протяжність (загальна, в т. ч. річкова і морська)
Польща	
Словаччина	
Угорщина	
Румунія	
Молдова	
Росія	
Білорусь	

3. Схематично поясніть, як співвідносяться поняття «прикордонний регіон», «транскордонний регіон», «єврорегіон».
4. На картосхемі нанесіть державний кордон України, фоном виділіть і підпишіть прикордонні регіони України та **регіони** сусідніх країн, з якими межує Україна (підписати треба не тільки країни–сусіди, а й регіони, наприклад, Ростовська, Воронежська, Белгородська, Курська, Брянська області Російської Федерації; Люблінське і Підкарпатське воєводства Польщі тощо).

5. Серед прикордонних регіонів України визначте:

- а) регіони, що мають вихід до моря;
- б) регіони, що межують з Росією (*по суходолу*);
- в) регіони, що межують з Білоруссю;
- г) регіони, що межують з Польщею;
- г) регіони, що межують зі Словаччиною;
- д) регіони, що межують з Угорщиною;
- е) регіони, що межують з Румунією (*по суходолу*);
- є) регіони, що межують з Молдовою;
- ж) регіон, що межує з 4–ма країнами (*по суходолу, вказати з якими країнами*);
- з) регіони, що межують з 2–ма країнами (*по суходолу, вказати з якими країнами*);
- и) регіони, що одночасно межують з країною СНД і країною ЄС.

6. Користуючись статистичними даними табл. 29, визначте питому вагу прикордонних регіонів України: а) за кількістю; б) за площею; в) за чисельністю населення; г) за питомою вагою в сумарному природно-ресурсному потенціалі (ПРП) України; г) за питомою вагою у ВРП України.

Таблиця 29

Регіони України	Площа, тис. км ²	Середня чисельність наявного населення, тис. осіб у 2021 р. ¹	ВРП, млн. грн. (2021 р. ¹)	Питома вага в сумарному ПРП України, %
Україна	603,5	41377,8	5450849	100
<i>області</i>				
Вінницька	26,5	1519,3	173531	3,6
Волинська	20,1	1024,4	92535	1,7
Дніпропетровська	31,9	3119,3	582363	10,9
Донецька	26,5	4079,8	283326	12,2
Житомирська	29,8	1187,3	113919	2,9
Закарпатська	12,8	1247,3	75626	2,5
Запорізька	27,2	1652,5	228906	3,9
Івано-Франківська	13,9	1356,5	119680	2,2
Київська	28,1	1791,8	291519	4,0
Кіровоградська	24,6	911,9	99564	3,0
Луганська	26,7	2112,1	52135	8,8
Львівська	21,8	2487,9	296182	3,8

Миколаївська	24,6	1100,1	124162	2,9
Одеська	33,3	2359,7	271669	3,7
Полтавська	28,8	1361,9	266694	3,5
Рівненська	20,1	1145,1	88859	1,8
Сумська	23,8	1044,6	105254	2,7
Тернопільська	13,8	1026,1	81485	2,1
Харківська	31,4	2616,4	319796	4,3
Херсонська	28,5	1009,2	88182	2,9
Хмельницька	20,6	1236,3	119876	2,7
Черкаська	20,9	1169,5	131154	3,0
Чернівецька	8,1	893,5	54582	1,3
Чернігівська	31,9	968,0	113474	3,6
<i>міста</i>				
м. Київ	0,8	2957,2	1276376	

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації постійного місця проживання.

7. Для прикордонного і транскордонного співробітництва України важливу роль відіграють особливості держав–сусідів. Визначте особливості сусідів України (враховуючи морських), відповівши на такі питання:

- з якою країною Україна має найдовший кордон?
- з якою країною Україна має найкоротший кордон?
- на території яких сусідів України існують самопроголошені республіки? Які?
- який сусід України першим перейшов від командно-адміністративної до ринкової економіки і вважається «головними воротами України в Європу»?
- з яким сусідом Україна ніколи до 2022 року не перебувала в стані війни?
- який сусід України утворився в результаті мирного поділу двонаціональної держави?
- який сусід України ніколи не був соціалістичною державою, а розвивався тільки капіталістичним шляхом?
- який сусід України першим визнав її незалежність?
- які сусіди України є членами ЄС?
- які сусіди України є членами НАТО?
- які сусіди України є членами СНД?
- від якого сусіда залежить вихід України в Атлантичний океан?
- які сусіди України входять разом з нею в ОЧЕС?

- к) які сусіди України входять разом з нею в ГУАМ?
- л) які сусіди України не мають виходу до моря?
- м) з якими сусідами Україна має територіальні суперечки?
- н) столиця якого сусіда України розташована найближче до Києва?
- о) столиця якого сусіда України розташована найдалі від Києва?

8. Одним з основних об'єктів політики транскордонного співробітництва має бути кордон, а також система забезпечення доступу до прикордонного регіону і пропускних пунктів через кордон. Серед завдань, які необхідно вирішити для реалізації цієї мети, слід назвати розвиток транспортних шляхів, які перетинають державні кордони, тобто забезпечення та обслуговування міжнародних транспортних коридорів. Що таке міжнародний транспортний коридор? Які міжнародні транспортні коридори перетинають територію України? Нанесіть міжнародні транспортні коридори України на контурну карту.

9. Ознайомтеся з особливостями функціонування єврорегіонів України. На контурну карту нанесіть єврорегіони України (хоча б у межах України). Заповніть табл. 30.

Таблиця 30

Характеристика єврорегіонів України

Назва євро- регіону	Територія розташування (які регіони яких країн входять)	Дата створення	Основні цілі, задачі, напрями діяльності

Практичне заняття 12

ІНШІ ВИДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Мета: закріпити основні поняття теми;

розглянути інші види зовнішньоекономічних зв'язків України – фінансово-кредитні та валютні, науково-технічні, інформаційні, міжнародну міграцію робочої сили, міжнародний туризм, міжнародну економічну інтеграцію та ін.;

визначити, членом яких міжнародних організацій є Україна;

виявити проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.

Ключові поняття: міжнародні фінансово-кредитні і валютні зв'язки, міжнародні науково-технічні зв'язки, міжнародний рух технологій, ліцензія, патент, ноу-хау, роялті, міжнародні інформаційні зв'язки, міжнародна міграція робочої сили, міжнародний туризм, міжнародний поділ праці, міжнародна спеціалізація, міжнародна кооперація, спільне підприємництво, міжнародна економічна інтеграція, зона (асоціація, угода) преференційної торгівлі, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, політичний союз, спільне підприємство, транснаціональна компанія, міжнародні організації, СОТ, НАТО, ЄС, СНД.

Питання для самостійної підготовки

1. Міжнародний туризм за участю України.
2. Еміграція та імміграція робочої сили за участю України, її наслідки.
3. Міжнародний поділ праці та місце України в ньому. Міжнародна спеціалізація і міжнародна кооперація як види зовнішньоекономічних зв'язків України.
4. Міжнародна економічна інтеграція України.
5. Україна у складі міжнародних організацій. Входження України до СОТ: позитивні та негативні наслідки. ЄС і НАТО: «+» і «–» входження.
6. Інші види зовнішньоекономічних зв'язків України:
  - 6.1) міжнародні кредитно-фінансові і валютні відносини;
  - 6.2) міжнародні науково-технічні зв'язки;
  - 6.3) спільне підприємництво;
  - 6.4) міжнародні інформаційні зв'язки та ін.
7. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.

Завдання до практичного заняття

1. Ознайомтеся зі статистичними даними про туристичні потоки на території України (табл. 31). Проаналізуйте динаміку міжнародного туризму за участю України, вказавши:

- а) рік, коли Україну відвідала найбільша кількість іноземних туристів (як Ви вважаєте, з чим це пов'язано?)
- б) рік, коли з України з туристичною метою за кордон виїхала найбільша кількість громадян України;
- в) роки, протягом яких в Україні більше приїжджає туристів, ніж з неї виїжджає.

Таблиця 31

Динаміка показників туристичних потоків України в ХХІ ст., осіб

Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України ²	Із загальної кількості туристів: ²		
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2000	2013998	377871	285353	1350774
2001	2175090	416186	271281	1487623
2002	2265317	417729	302632	1544956
2003	2856983	590641	344332	1922010
2004	1890370	436311	441798	1012261
2005	1825649	326389	566942	932318
2006	2206498	299125	868228	1039145
2007	2863820	372455	336049	2155316
2008	3041655	372752	1282023	1386880
2009	2290097	282287	913640	1094170
2010	2280757	335835	1295623	649299
2011	2199977	234271	1250068	715638
2012	3000696	270064	1956662	773970
2013	3454316	232311	2519390	702615
2014 ¹	2425089	17070	2085273	322746
2015 ¹	2019576	15159	1647390	357027
2016 ¹	2549606	35071	2060974	453561
2017 ¹	2806426	39605	2289854	476967
2018 ¹	4557447	75945	4024703	456799
2019 ¹	6132097	86840	5524866	520391
2020 ¹	2360278	11964	2125702	222612

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² 2000–2010 рр. за даними Міністерства інфраструктури України, починаючи з 2011 р. за даними Держстату.

2. Користуючись табл. 32, згрупуйте регіони України за сальдо міждержавної міграції. Побудуйте картограму. Визначте:

а) найнепривабливіші регіони України в міждержавній міграції (з чим це пов'язано?);

б) найпривабливіші регіони України в міждержавній міграції (з чим це пов'язано?).

Примітка: картограма будується одним кольором, але різної його інтенсивності. Однак, якщо йдеться про позитивні і негативні показники, то їх показують різними кольорами: позитивні показники – теплими кольорами, а негативні – холодними.

Таблиця 32

Міждержавна міграція населення України за регіонами в 2021 році¹
(за даними Держслужби статистики України)

Регіони України	осіб		
	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (–)
Україна	41724	22587	19137
<i>області</i>			
Вінницька	480	388	92
Волинська	170	230	-60
Дніпропетровська	2350	949	1401
Донецька	616	598	18
Житомирська	454	176	278
Закарпатська	918	559	359
Запорізька	1006	661	345
Івано-Франківська	667	485	182
Київська	3358	549	2809
Кіровоградська	125	161	-36
Луганська	313	270	43
Львівська	1031	767	264
Миколаївська	493	527	-34
Одеська	2660	420	2240
Полтавська	1803	994	809
Рівненська	330	459	-129
Сумська	560	592	-32

Тернопільська	1335	290	1045
Харківська	7090	5274	1816
Херсонська	97	176	-79
Хмельницька	674	202	472
Черкаська	479	279	200
Чернівецька	1463	462	1001
Чернігівська	105	112	-7
<i>міста</i>			
м.Київ	13147	7007	6140

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. Інформація сформована на основі наявних адміністративних даних щодо зміни реєстрації постійного місця проживання.

3. Відповідно до «Єдиного державного реєстру міжнародних організацій, членом яких є Україна» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>), наша держава на 01.01.2022 р. входить до складу 81-го такого інтеграційного об'єднання. Визначте, яке значення для соціально-економічного розвитку України має її членство в різних міжнародних організаціях (не менше 10-ти, обов'язково вказати регіональні організації – СНД, ГУАМ, ОЧЕС, ЧБТР, Дунайську комісію, Комісію з захисту Чорного моря від забруднення, Комісію з захисту річки Дунай тощо). Заповніть табл. 33.

Таблиця 33

Україна у складі міжнародних організацій

Назва міжнародної організації	Рік вступу України	Країни, що входять до складу міжнародної організації (якщо багато, то вказати тільки кількість)	Значення для України (мета діяльності організації)

4. Визначте і проаналізуйте позитивні та негативні наслідки для України при вступі до ЄС і НАТО. Заповніть табл. 34.

Таблиця 34

ЄС і НАТО: «+» і «-» входження України

Міжнародна організація	ТАК	НІ

€C		
HATO		